

MALMÖ HÖGSKOLA
Lärarutbildningen
Barn unga samhälle

Examensarbete
15 högskolepoäng, avancerad nivå

Elevinflytande ur ett elevperspektiv

Student participation from a student perspective

Charlotte Hansson
Ellinor Hedin

Lärarexamen 210hp
Barn och ungdomsvetenskap
Slutseminarium 2011-11-04

Examinator: Magnus Wikdahl

Handledare: Nils Andersson

Abstract

I denna uppsats undersöks elevinflytande ur ett elevperspektiv, detta för att öka lärares förståelse för hur elever upplever och ser på begreppet elevinflytande. Vi diskuterar också hur elevernas erfarenheter av begreppet elevinflytande ser ut samt vilka positiva respektive negativa tankar det finns hos eleverna kring begreppet. Den bild som framkommer i undersökningen jämförs sedan med tidigare forskning. Teoridelen baseras på begreppen intresse och makt. Undersökningen utgörs av enkäter gjorda i en årskurs 4, en årskurs 5 och en årskurs 6, samt en gruppintervju i varje årskurs. Valet att använda två olika metoder, kvantitativa och kvalitativa, gjordes då dessa två metoder kompletterar varandra bra. Resultatet av undersökningen visar att eleverna tycker att det är viktigt för dem att få vara med och ha inflytande över sin skolgång. Eleverna vill ha inflytande över allt rörande deras skolgång, från raster till skolmat och undervisning. Elevinflytande påverkar elevers skolgång på ett positivt sätt genom att det blir roligare, de lär sig lättare och får bättre översikt över sin skoldag. Ett samband mellan intresse, makt och elevinflytande har till viss del kunnat urskiljas både i tidigare forskning och i resultatet av denna undersökning.

Nyckelord: elevinflytande, elevperspektiv, intresse, Lgr 11, makt

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
Syfte	2
<i>Frågeställningar</i>	2
Disposition	2
BAKGRUND	4
Styrdokument, skollag och FN:s Barnkonvention	4
Elevinflytande	5
FORSKNINGSLÄGE	7
Elevinflytande ur ett elevperspektiv	7
Positiva och negativa effekter av elevinflytande.....	8
TEORI	10
Intressets betydelse för lärandet.....	10
Makt.....	12
METOD	14
Enkät.....	14
Gruppintervjuer	15
Urval	15
Bortfallsanalys	16
Genomförande och etiska överväganden.....	17
Reliabilitet och validitet	18
RESULTAT OCH ANALYS	20
Enkäten	20
<i>Vikten av inflytande inom olika områden</i>	20
<i>Känslan av inflytande</i>	24
<i>Vad elever vill och inte vill ha inflytande över</i>	25
<i>Analys av enkäten</i>	27
Gruppintervjuerna	29
<i>Vikten av elevinflytande</i>	29

<i>Inflytande som elever vill och inte vill ha</i>	30
<i>Det faktiska inflytandet enligt eleverna</i>	31
<i>Hur inflytande påverkar lärandet</i>	33
<i>Analys av gruppintervjuerna</i>	34
Sammanfattning av resultat och analys	37
SLUTSATS OCH DISKUSSION	39
Kritisk granskning av tillvägagångssätt	40
Vidare forskning	41
REFERENSER	42
Elektroniska referenser	45
BILAGA 1	46
BILAGA 2	48

Förord

Vi som har skrivit denna uppsats heter Charlotte Hansson och Ellinor Hedin och vi studerar sista terminen på Malmö Högskolas lärarutbildning. Vi läser till förskollärare och lärare för grundskolans tidigare år med huvudinriktning barndoms- och ungdomsvetenskap. När det gäller förarbetet med inläsning av olika metodböcker, tidigare forskning och teorier har vi delat upp arbetet och läst var för sig. Var och en av oss har plockat ut och markerat det som vi har ansett vara relevant för vår studie och vi har sedan fört en gemensam diskussion kring vad som skulle användas i vårt arbete. Vi har valt att göra allt arbete med vår text, från syfte till undersökning till analys, gemensamt. Avslutningsvis vill vi tacka de elever och lärare som har ställt upp och gjort det möjligt för oss att genomföra vår undersökning.

Inledning

Denna uppsats kommer att handla om hur elever upplever och ser på begreppet elevinflytande. Vårt intresse över att undersöka elevinflytande väcktes när vi under en kurs på högskolan kom i kontakt med begreppet. Kursen fokuserade mycket på elevers och föräldrars inflytande och delaktighet i skolans verksamhet. Här väcktes frågor hos oss kring hur elever själva uppfattar och ser på begreppen inflytande och delaktighet. Motivet till varför en undersökning om elevers egen syn på elevinflytande är viktig är bl.a. att elevinflytande är en stor och viktig del av Lgr 11, som är den gällande läroplanen för grundskolan. Läroplanen har en stor betydelse för hur skolans undervisning och verksamhet ska utformas. Bl.a. står det i Lgr 11 (Skolverket, 2011:12) att eleverna, anpassat efter ålder och mognad, ska ges inflytande över utbildningen. Enligt Bengt-Erik Andersson, professor i utvecklingspsykologi och utbildning, (2001:112) går det i läroplanerna för grundskolan från 1964 och framåt att se en skärpning av formuleringarna kring elevers inflytande och elevers möjligheter att själva ta ansvar för sitt lärande. Han menar att denna skärpning inte hade behövts om skolan redan från början hade lyckats leva upp till de intentioner som fanns i läroplanen från 1964.

I dagens samhälle menar Rose-Marie Kamperin, doktorand vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, (2005:7) att det finns ett allt större krav på varje individ att själv kunna orientera sig i livet, både vad det gäller skola, hem och fritid. Detta är ett motiv till varför inflytande och delaktighet är en viktig fråga i skolan. Pedagogen Eva Forsberg (2000:12) menar i sin doktorsavhandling kring elevinflytande, att samhällets intresse för begreppet kan uppskattas som stort och att detta också kan ses som en betydande anledning att undersöka ämnet.

De brittiska forskarna Hermione Aston och Nathan Lambert (2010:43) skriver att det fram till idag finns lite forskning kring hur elever själva ser på elevinflytande och deras roll i olika beslutsfattande, men även kring hur elever upplever att saker och ting skulle kunna förbättras. Detta kan ses som ytterligare ett motiv till varför en studie kring elevers egen syn på elevinflytande är av stor vikt. För att en lärare ska kunna arbeta fullt ut med elevinflytande anser vi att denne måste ha en tydlig bild av och förståelse för hur eleverna själva ser på begreppet och vilket inflytande de vill ha. I en studie i utbildningsvetenskap av Gunilla Svanberg, (1984:150) visas hur graden av elevinflytande i undervisningen påverkas av en rad

olika faktorer som antingen kan samverka för att möjliggöra respektive förhindra utvecklingen av inflytande. En av de viktiga faktorer som Svanberg nämner för elevers inflytande är lärarnas kunskap om elevinflytande och deras förståelse för vad det leder till. Förutom lärarnas kunskap om elevinflytande nämns faktorer som riktlinjernas utformning, undervisningssituation, ämnet och lärarens egenskaper. Resultatet av denna undersökning kan komma till användning i läraryrket genom att ge en bild av hur elever ser på inflytande och hur de upplever att skolans arbete med begreppet ser ut. Denna bild kan sedan ligga till grund för hur lärarna och skolan kan planera och utveckla sitt arbete med elevinflytande.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersökas hur elever i åldrarna 10-13 år tänker kring elevinflytande. Ytterligare ett syfte är att öka lärares förståelse för hur elever själva ser på och upplever begreppet elevinflytande. Undersökningen kommer att inriktas på om det finns några positiva respektive negativa tankar hos eleverna gällande inflytande och vilka dessa i så fall är. Hur väl den bild som framkommer i undersökningen stämmer överens med tidigare forskning är också något som kommer att diskuteras.

Frågeställningar

- Hur ser elevers erfarenheter av begreppet elevinflytande ut?
- Hur ser sambandet mellan makt, intresse och elevinflytande ut?
- På vilket sätt påverkar elevinflytande elevers skolgång?

Disposition

För att besvara vårt syfte och våra frågeställningar har vi lagt upp vår text enligt följande: I följande kapitel som vi kallar *Bakgrund* kommer elevinflytande att diskuteras utifrån skolans styrdokument, skollag och FN:s Barnkonvention. Elevinflytande som begrepp diskuteras utifrån tidigare forskning och utifrån vad vi i denna studie avser med begreppet. Under

rubriken *Forskningsläge* kommer forskningsresultat som berör studiens syfte och frågeställningar att presenteras. I studiens *Teori* utgår vi från de två begreppen intresse och makt som delvis diskuteras utifrån Deweys och Vygotskys tankar kring begreppen men även utifrån idag mer aktiv forskning. *Metoddelen* innehåller diskussioner kring val av metod och undersökningsgrupp samt diskussioner kring forskningsetiska övervägande, reliabilitet och validitet. Avsnittet *Resultat och analys* är uppdelad i tre huvudavsnitt, där den första delen behandlar enkäten, den andra intervjun och där den tredje och sista är en sammanfattning av dem båda. I studiens avslutande del, *Slutsats och diskussion*, förs ett resonemang kring studiens resultat med koppling till syfte och frågeställningar. En kritisk reflektion över studien, tillvägagångssättet och resultatet förs också och till sist ges förslag till vidare forskning inom det aktuella området.

Bakgrund

För att ge läsaren en bakgrundsbild och en förståelse av begreppet elevinflytande presenteras nedan hur styrdokument, skollag och FN:s Barnkonvention ser på begreppet. En diskussion kring begreppets betydelse i aktuell forskning och i denna studie kommer också att föras.

Styrdokument, skollag och FN:s Barnkonvention

”Elever har rätt till inflytande. Detta inflytande kan inte förhandlas bort eller tas upp som överkurs” (SOU 1996:22:6). Detta styrks av att elevers rätt till inflytande, sedan 1991, är fastställt i den svenska skollagen (Forsberg, 2000:10). I den nya skollagen som trädde i kraft 1 juli 2011, står det att elever anpassat efter ålder och mognad ska ges inflytande över sin utbildning. De ska ges stimulans att aktivt delta i att vidareutveckla utbildningen (Skollagen, 2010:800:§9). Magnhild Wetterström, (1977:86f) skriver i sin avhandling att inflytandet i praktiken inte ökar med stigande ålder, utan tvärtom minskar med en ökad ålder.

Att formulera de nationella målen för skolan är statens uppgift. I de statliga styrdokument: skollagen, läroplanerna, kursplanerna och övriga s.k. skolförfattningar anges de nationella målen och i samtliga dokument understryks elevinflytande som en viktig beståndsdel i skolans verksamhet (SOU 1996:22:55). Både i skollagen och i andra statliga styrdokument är elevens rätt till inflytande tydligt uttryckt, att elever har den rätten råder det alltså inga tvivel om. Enligt Amelie Tham, kulturjournalist och författare, (1998:6) preciserar dock inte dessa dokument vad som menas med elevinflytande. Hur varje enskild skola arbetar med elevinflytande är inte heller definierat på ett nationellt plan, det är upp till varje skola att själva utforma hur detta arbete ska se ut (Ds 1995:5:14). Forsberg (2000:123) nämner att skillnaden mellan statens faktiska avsikter, vad gäller elevers inflytande, är stor om man jämför med hur det ser ut i praktiken. Även i FN:s barnkonvention § 12 står det att konventionsstaterna ska garantera att alla barn som har förmåga att forma egna åsikter också ska ges rätten att uttrycka dessa gällande frågor som rör barnet självt. Barnens åsikter ska tas i beaktning utifrån deras ålder och mognad (FN:s barnrättskonvention, 1989:§12).

Elevinflytande

Forsberg (2000:14) menar att hon i sin genomgång av tidigare litteratur, statliga utredningar och styrdokument gällande elevinflytande, inte kan hitta en entydig bild av vad som avses med begreppet. Hon menar dock att tidigare undersökningar kring ämnet domineras av att elevinflytande uppfattas som en form av delaktighet i en beslutsprocess. Gunvor Selberg, Fil. Dr i lärande, (1999:35,37,47) hade även hon svårigheter i arbetet med sin doktorsavhandling att finna en etablerad betydelse av begreppet elevinflytande i litteraturen. I sin avhandling valde hon att utgå från att se elevinflytande som en form av samspel mellan elever och vuxna och mellan eleverna själva. Ett sådant dialektiskt perspektiv utgår från att det under hela arbetsprocessen finns ett samspel och en dialog mellan individer, ämne, material och kunskapskällor. Det dialektiska synsättet är ett synsätt som rekommenderas i både tidigare och nuvarande läroplaner för lärande. Dewey, Freire, Köhler m.fl. har enligt Selberg lagt grunden för ett tänkande där målet är att eleverna ska involveras till att påverka sitt eget lärande genom ett dialektiskt förhållande (a.a.).

I denna studie kommer begreppet elevinflytande definieras som en form av delaktighet och en möjlighet att påverka sin skolsituation. Elevinflytande uppstår enligt oss i ett samspel mellan elever och lärare under en demokratisk form. Eleverna får vara med och uttrycka sina egna åsikter och bli lyssnade till. Vi menar att elevinflytande inte handlar om att få sin vilja igenom, utan det viktigaste är rätten till att få uttrycka sin åsikt och att ges möjligheten att påverka sin situation.

I Skolkommitténs betänkande (SOU 1996:22:21) finns det tre utgångspunkter för hur de resonerar kring elevinflytande och varför elever ska ha inflytande. Dessa tre punkter är: elevinflytande är en mänsklig rättighet, det ingår i skolans uppdrag att fostra demokratiska medborgare och att delaktighet är en förutsättning för lärande. Enligt Forsberg har stadsvetaren Mats Lundström även urskilt ett fjärde argument för elevinflytande som handlar om att ta tillvara på elevers kompetens (Lundström efter Forsberg, 2000:116).

I dagens samhälle spenderar barn och ungdomar mycket tid i skolans värld. Därför är det viktigt att skolan inte bara blir en förberedelse för livet som kommer efter skolans slut, skolan måste ha en betydelse och mening här och nu för alla elever. I begreppet elevinflytande ingår rätten att bli sedd och att vara respekterad. Denna rätt har en betydelse i sig, oavsett om

eleverna därmed lättare tillägnar sig skolans kunskaper eller övas till att bli demokratiska medborgare (SOU 1996:22:21). Eftersom det i denna studie undersöks vad elevinflytande betyder för elever idag är det viktigt att se vad effekterna av elevinflytande blir här och nu och inte bara vilka effekter det kan komma att få i framtiden.

I ett delbetänkande av skolkommittén (SOU 1996:22:22f) framhålls att eleverna av skolan ska fostras till demokratiska medborgare. Detta förutsätter att eleverna involveras i ett samarbete med andra samt att de själva känner sig delaktiga, respekterade och lyssnade till. Genom samarbete lär individer sig att visa empati och tolerans men även att visa social förståelse för andra och deras situation. För att detta ska kunna genomföras ställs det krav på skolan och dess omgivning att eleverna får konkreta erfarenheter och får öva sig i att utöva både inflytande och ta ansvar (a.a.).

Mats Danell, universitetslektor vid avdelningen för pedagogik, språk och ämnesdidaktik på Luleå Tekniska Universitet, (1999:8) har i en vetenskaplig rapport undersökt hur 41 skolor i Sverige arbetar med elevinflytande, flera av dessa skolor betonar även de att syftet med elevinflytande är att skapa demokratiska och ansvarsfulla medborgare. De påpekar också att det är viktigt att eleverna ständigt får öva sig i de demokratiska processerna och att det är ett lärande för livet. Goda och ansvarsfulla medborgare tar enligt Danell (1999:9) ett personligt ansvar. Skolorna som är delaktiga i studien framhåller hur begreppen engagemang, intresse och inflytande alla har en stark koppling till begreppet ansvar. Det bästa sättet att utveckla en ansvarskänsla hos eleverna menar skolorna är genom att ge eleverna inflytande över allt från undervisningen till skolans miljö till det sociala klimatet.

Forskningsläge

Under denna rubrik kommer forskningsresultat som är aktuella för denna uppsats rörande elevinflytande att diskuteras. Forskningsresultaten har valts utifrån nationell forskning som berör studiens syfte och frågeställningar. För att ge studien ett bredare perspektiv kommer även internationell forskning att presenteras.

Elevinflytande ur ett elevperspektiv

Michael Tholander, lektor vid institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet, (2005:9) skriver i en artikel att det finns tre saker som tidigare forskning och utvärderingar om demokrati och inflytande i skolan visat. *Det första* är att elever inte äger det inflytande som de har rätt till enligt skollag, läroplan och andra förordningar. *Det andra* konstaterandet är att elever vill ha inflytande. *Det tredje* och sista är att elever saknar den kunskap som krävs för att kunna praktisera inflytande.

Att elever inte äger det inflytande som de faktiskt har rätt till har enligt Tholander (2005:9) statens offentliga utredningar gång på gång visat. Enligt Tholander konstaterar Modig och Zackari att barn och ungdomar vill ha inflytande, särskilt vad gäller verksamheten och dess utformning. Eleverna uttrycker en önskan om att få ett större inflytande över verksamheten, undervisningens innehåll och dess arbetsformer, men i verkligheten är det just inom dessa områden som eleverna har minst inflytande. I takt med elevernas stigande ålder ökar också deras intresse för att utöva inflytande. I motsats till detta minskar lärarnas positiva inställning till ett ökat elevinflytande i takt med elevernas stigande ålder. Uppfattningen om graden av elevinflytande skiljer sig åt mellan lärare och elever, där läraren anser att eleverna har ett större inflytande än vad eleverna själva upplever att de har. En bristfällig demokratisk kompetens är en anledning till att eleverna saknar kunskap för att kunna praktisera inflytande (Modig & Zackari efter Tholander, 2005:9). Med demokratisk kompetens menar vi i denna undersökning förmågan att sätta sig in i andras perspektiv, förmåga att respektera andra människor och deras åsikter och en förmåga till egna personliga ställningstaganden. Bristerna

i demokratisk kompetens förklaras av Tholander (2005:10) på olika sätt, t.ex. genom lärarnas och skolans svårigheter att tolka och införliva läroplanens syfte. Det nämns även att eleverna inte alltid tillvaratar de möjligheter till inflytande som de faktiskt har.

I skolverkets rapport *Attityder till skolan* (2009:54,56) har elever i årskurs 4-6 fått ta ställning till hur ofta och vad de får vara med och bestämma om i skolan. Majoriteten av de tillfrågade eleverna upplevde att de vid skoluppgifter, klassrumssituationer och gruppindelningar ofta eller ibland fick vara med och bestämma. Vilka regler som ska gälla i skolan och på skolgården ansåg hälften av eleverna sig ha inflytande över. Skolmaten och sittplats i klassrummet är två saker som eleverna upplevde att de hade lite makt över. I undersökningen med eleverna i årskurs 4-6 framkom att de elever som upplevde att de fick vara med och bestämma också var de elever som ansåg att det fungerade bra i skolan. Skolverket konstaterar att ju större vilja att påverka eleverna har, desto större möjlighet att påverka upplever de sig ha (a.a.).

Positiva och negativa effekter av elevinflytande

I en skotsk studie av Ross Deuchar, professor, (2009:28) visade det sig att 87 % av eleverna i en tredjeklass tyckte att de hade lättare för att lära när läraren försökte involvera dem i undervisningen. Resultatet tydde på att ett klimat där elever är delaktiga i ett inkluderande klassrum har en positiv inverkan på eleverna. Den positiva inverkan rörde faktorer så som demokratiska värden, sinnelag, motivation och intresse. Enligt Selberg (1999:48) och Forsberg (2000:17) visar tidigare forskning och undersökningar att elever vill ha mer inflytande över sin situation i skolan. De menar vidare att forskning tyder på att ju mer inflytande elever får i skolan desto bättre blir deras trivsel och den upplevda meningsfullheten ökar. Om eleverna får vara med och påverka sin arbetssituation ökar deras motivation, intresse och lust för lärandet.

I takt med ett ökat inflytande menar Christer Ferm, mellanstadielärare och lärarfortbildare, (1993:114ff) att elevernas intresse och motivation för att lära sig höjs. Eleverna upplever det som roligare att gå till skolan när inte enbart läraren bestämmer och en känsla av att alla behövs uppkommer. Att lyssna på och respektera andra är också en viktig lärdom för eleverna

till följd av elevinflytande. Elevinflytande kan alltså bl.a. leda till att eleverna utvecklar sin förmåga att ta initiativ, kommunicera, ta större ansvar, lära sig lättare och få en förståelse för att skolans faktiskt finns där för deras skull.

Trots att forskning visar på positiva effekter av elevinflytande verkar lärares intresse av ett ökat elevinflytande vara litet (Selberg, 1999:42,48). Wetterström (1977:86f) skriver i sin avhandling att det finns flera centrala farhågor hos lärare rörande elevers inflytande. En oro att de beslut som eleverna är delaktiga i ska bli av sämre kvalitet, att eleverna ska få svårt att ena sig, att enskilda elever ska uppleva obehag samt att lärarna ska få svårigheter med elevernas disciplin. I motsats till detta menar Ferm (1993:119) att ett ökat elevinflytande tvärtom kan leda till ett minskat disciplinproblem. Han menar att de disciplinproblem som ändå uppstår går att hantera på ett bättre sätt då han anser att gruppen är ett starkare påtryckningsmedel än en ensam lärare. Elevinflytande leder till att arbetet som lärare blir lättare då denna inte alltid behöver vara den som tar ansvar för att motivera eleverna eller stå ensam att ta alla initiativ. Positivt är också att när eleverna ges inflytande på riktigt försöker de inte slippa undan skolarbetet så fort chansen ges.

Wetterström (1977:86f) menar att attityden hos de vuxna är av betydande vikt för eleverna och deras faktiska inflytande. De brittiska forskarna Michael Fielding och Jean Rudduck (2006:225f) skriver i en artikel att utvecklingen av elevinflytande i skolan är beroende av att lärarna är beredda att se annorlunda på eleverna, lärares syn på elever måste ändras. Lärarna måste inse att de inte vet bättre än eleverna själva rörande hur eleverna tänker och ser på skolan och sin utbildning. Vidare skriver dem att ett bekymmer enligt lärare angående elevinflytande och elevers makt, är att finna tid och utrymme för detta i undervisningen.

Marianne Dovermark, universitetslektor i pedagogik, (2007:20f) problematiserar hur den decentralisering som har skett i skolan har medfört en förskjutning av ansvar som förutsätter att elever vill och kan ta ansvar. Intervjuade lärare i en studie av Forsberg (2000:55) påpekar dock att det finns elever som varken kan och/eller vill ta ansvar för arbetet i skolan. I Lgr 11 står det att alla som arbetar i skolan ska arbeta för att främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över skolmiljön, läraren ska utgå från att eleverna faktiskt vill och kan ta ett personligt ansvar för sitt arbete i skolan (Skolverket, 2011:15). Det ingår alltså i läraruppdraget att aktivt arbeta med elevernas vilja att vara med och utöva inflytande och det är varje lärares ansvar att utgå från att alla elever faktiskt vill utöva detta inflytande.

Teori

Här presenteras två olika teorier som sedan kommer att användas vid analysen av empirin. Teorierna kommer att spegla ett speciellt perspektiv och synsätt vid analysen och kommer även att hjälpa till att förklara, tolka och beskriva det material som samlats in vid den empiriska undersökningen.

Intressets betydelse för lärandet

Selberg (1999:42) menar att det i undersökningar som gjorts under de senaste 25 åren kring elevinflytande går att finna många gemensamma resultat. Att elevers engagemang för sitt lärande ökar om de får möjlighet att påverka sin egen arbetssituation är ett av dessa resultat. Genomgående visar också undersökningarnas resultat att elever vill ha ett ökat inflytande och att de ser det som viktigt för deras inläring. Vidare menar Selberg att forskare i sina undersökningar har funnit att intresse, motivation och lust har konsekvenser för lärande.

Enligt Lev Vygotsky, psykolog med inriktning inom utvecklingspsykologi och pedagogik, (1997:83,143) har intresse en övergripande betydelse i en människas liv. Allt vi gör, även det mest ointressanta, gör vi av intresse, det kan dock vara av negativt intresse och av en rädsla för problem. Intresse kan ses som en inre attraktion, en attraktion som styr alla våra ansträngningar när vi undersöker något. Det som vi ser på med största intresse, är också det som vi lär oss bäst. Till följd av detta menar Vygotsky att det är av grundläggande vikt att hela utbildningssystemet och strukturen av lärande byggs på en grund av elevens intresse.

I denna undersökning kommer begreppet intresse att användas som en teoretisk utgångspunkt för undersökningen. Genom att låta eleverna själva vara med och bestämma och ha inflytande över sin undervisning menar vi att deras intresse för sin skolgång och sitt lärande ökar. Jacqueline Specht m.fl.(2011:2) skriver att elever som är mer engagerade och intresserade i skolan har ett högre studieresultat och lägre frånvaro. Den amerikanske pedagogen John Dewey (1999:173,175) menar att elevens intresse utgör drivkraften i dennes lärande. Om läraren i sin undervisning tar hänsyn till elevens eget intresse tar denne också hänsyn till den berörda elevens särskilda begåvning, behov och preferenser. Han menar också att den som

insett intressets betydelse för lärandet, även har insett att varje elev bör mötas utifrån sina behov, att undervisningen bör individanpassas och utgå från elevens egen erfarenhetsvärld. Som en följd av detta blir skolans uppgift att hitta material som engagerar varje elev och att driva en verksamhet där mål och syfte har en betydelse och är av intresse för eleven. Genom att driva en undervisning som intresserar eleverna inser de att i deras resultat finns något som är av vikt för dem själva och undervisningen blir ett medel för att nå målen (a.a.).

Dewey (2004:124) ser en tydlig skillnad mellan attityden hos en åskådare och attityden hos en deltagare. En åskådare är likgiltig för vad som händer, ett resultat är lika bra som ett annat eftersom varje resultat bara är något att titta på. En deltagare däremot känner en samhörighet med och ett intresse för vad som händer och resultatet har en betydelse och gör skillnad för honom. Vi anser att de elever som får vara med och ha inflytande över sitt lärande och sin arbetssituation blir deltagare istället för åskådare.

Andersson (2001:111) menar att han vid en närmare granskning av olika 1900-tals pedagoger som Dewey, Freire, Key. Emilia, Montessori m.fl. funnit vissa gemensamma drag. Ett av de gemensamma dragen är att de alla har en kritisk syn på den pedagogik som bedrevs i skolan när de var verksamma. De ansåg att lärarna gjorde eleverna till mekaniska upprepare av de fakta som lärdes ut, genom att ta bort deras nyfikenhet och lust att lära. Därmed respekterades inte eleverna som individer utan endast som tillhörande ”gruppen elever”. Mot denna rådande pedagogik ställde de istället en annan pedagogik som genomsyrades av elevernas egna initiativ, möjligheter och ansvarstagande. De menade att det inte går att tvinga elever till något de inte är intresserade av. Elevernas intresse fick därför styra valet av inlärningsuppgifter, och eleverna fick själva ansvara för sökandet av kunskap. Lärarens roll blev mer att vara en handledare och en inspirationskälla som hjälpte eleverna att ställa viktiga frågor och att söka svaret på dem (a.a.).

Intresse, motivation och meningsfullhet är begrepp som går in i varandra och som kommer att ligga till grund vid undersökningen och analysen av enkäten och intervjuvaren. Om eleverna får vara med och påverka och utföra elevinflytande blir deras intresse och den upplevda meningsfullheten större och därmed ökar motivationen. Är något intressant blir det också roligt och motivationen hos eleven höjs.

Makt

Inflytande har att göra med makt. Den som har inflytande, har också makt att påverka utvecklingen. Den som medvetet väljer att ställa sig utanför, låter med andra ord någon annan ta makten (SOU 1991:12:21). Med elevers makt menas i denna undersökning att ha inflytande över och att ha rätten till att vara med och påverka sin skolgång.

Demokratiseringen i skolan är ytterst en fråga om fördelningen av makt. Eftersom fördelningen av makt är en svår och ofta konfliktfylld process i skolans värld har lösningen ofta blivit att eleverna har fått inflytande över sådant som inte hotat de vuxnas makt. Eleverna har fått inflytande över frågor som rör t.ex. utemiljön, elevcafeteria, skolresor och dylikt. Syftet med denna fördelning har varit att inte sätta den rådande maktfördelningen ur balans men samtidigt ändå ge eleverna inflytande. Kanske är det dock så att ingen demokratisering av skolan kan äga rum förrän skolan låter eleverna få inflytande inom områden som verkligen påverkar skolans verksamhet och utformning (SOU 1991:12:179).

Enligt Marita Lindahl, professor vid enheten för barnpedagogik vid Åbo akademi, (2005:34,43) är det i dagens samhälle viktigt att vårda demokratin, detta görs bäst genom praktiska handlingar och erfarenheter. För att barn ska kunna växa upp till demokratitänkande individer krävs det att de får erfarenheter av demokrati redan i förskolan och grundskolan. Barn måste involveras i den dagliga verksamheten, ges information, bli tillfrågade, ta ansvar och få möjlighet att uttrycka sina åsikter. Om små barn behandlas som ofullständiga individer, utan förmåga att kunna uppnå någonting av värde och inte ges möjlighet att medverka i olika situationer, finns det en risk att samhället skapar passiva medborgare som lärt sig att det är omöjligt att påverka omgivningen både för dem själva och för andra. Slutsatsen blir att det skapas medborgare som tror att det inte lönar sig att delta i den sociala debatten och som tvekar över att ta på sig sitt samhällsliga ansvar eftersom de inte tror att någon kommer att lyssna på deras åsikter. För att undvika detta måste lärare alltid ha eleven som individ i fokus vid undervisningen. Hur läraren bemöter och utmanar elevernas tankar och idéer är därför mycket viktigt i den dagliga verksamheten.

När det gäller diskussionen om ett ökat elevinflytande är det framförallt med lärarna som diskussionen måste föras eftersom det är hos dem som mycket av makten ligger (SOU1996:22:8). I skolan är det lärarna och de andra vuxna som definierar begreppet

elevinflytande. Detta innebär att det även är dem som bedömer och bestämmer om eleverna har tillräckligt med inflytande eller inte (Tham, 1998:7). Enligt Margareta Aspán, doktorand vid pedagogiska institutionen på Stockholms universitet, konstaterar pedagogen Klas Roth att det för elever inte finns någon instans där de kan hävda sin rätt till inflytande och deltagande. Skolor som bortser från dessa rättigheter som elever faktiskt har, enligt både skollagen och barnrättskonventionen, kan i praktiken inte bli dömda (Roth efter Aspán, 2005:123). På de skolor som följer skollag och styrdokument i frågan om inflytande, ställs det stora krav på rektor och lärare. Skolan och de vuxnas uppgift blir att stimulera eleverna till att vara med och dela makten. Läraren blir inte ensam om att äga makten över inflytandet, utan eleverna delar den makten med dem (Selberg, 1999:153). Anita Lindgren, studierektor i grundskolan, (1995:114) menar att delad makt i klassrummet innebär ett ökat inflytande för eleverna. Ett ökat inflytande för eleverna medför ett ansvarstagande och ett ökat inflytande behöver eleverna för att ”lära sig att lära sig”, och på så vis bli ägare av kunskap som är en källa till makt. Lindgren menar också att ju säkrare läraren är i sin yrkesroll, desto lättare har denne att släppa ifrån sig makten.

I en amerikansk artikel (Stokes, Sheridan & Baird, 2009:35) framkommer att om man diskuterar argument för elevers inflytande är fördelarna tydliga, bl.a. utvecklar elever sin självständighet, lär sig att tänka själva, blir mer motiverade och intresserade av att lära. Fielding och Rudduck (2006:225) menar att det finns en oro hos lärare att den traditionella maktrelationen mellan lärare och elever hotas och sätts ur balans om elevinflytandet ökar. Stokes m.fl. (2009:35) menar också att det kan vara en utmaning att genomföra elevinflytande i dagens klassrum då traditionen i den allmänna skolan är att läraren har makten. I det genomsnittliga klassrummet har läraren nästan all makt, oavsett vad som ska beslutas, som exempel ges beslut kring innehållet i undervisningen och betygssättande. För att få effektivt elevinflytande krävs det att lärarna vill och kan lämna ifrån sig en del av makten, detta i motsats till vad många lärare har tränats till att göra. Samtidigt måste även eleverna komma över sin känsla av maktlöshet.

Metod

Den empiriska undersökningen bygger på både enkäter och intervjuer, där enkäterna gjordes först. Med hjälp av enkäterna urskiljdes frågor som behövdes ställas vid intervjuerna för att besvara undersökningens syfte. De kvalitativa (intervjuerna) studierna kan underlätta vid tolkning och analysering av den kvantitativa (enkäten) studien. Judith Bell (2000:119) menar också att intervjun kan användas som ett komplement till och en fördjupning av en enkät. Att kombinera olika metoder (triangulering) ger ofta en mer komplett bild eftersom de olika metoderna, i detta fall kvalitativa och kvantitativa, täcker in olika sätt att se på saker och tillför undersökningen olika sorters information på ett djupare plan, än vad en enda metod gör (Eliasson, 2006:32). Karin Widerberg (2002:180,183) förespråkar ett användande av både kvalitativa och kvantitativa metoder istället för antingen eller eftersom detta höjer forskningens kvalitet. Kombinationen av de två metoder som valts ansåg vi skulle lämpa sig för denna undersökning. Detta då det fanns en valmöjlighet. Det är inte alla som tycker om eller vill uttrycka sina åsikter fritt i en intervju och då fanns möjligheten att besvara enkäten.

Enkät

I enkäten ställdes korta, tydliga frågor på vardagligt språk. De flesta frågorna var slutna och besvarades genom en gradering av elevernas upplevelse av inflytande, från inte alls till helt och hållet, med fyra olika graderingar (Se bilaga 1). Valet att ha fyra svarsalternativ på frågorna var för att det inte skulle finnas ett givet mittalternativ, detta då det vid tvekan är enklast att fylla i det svarsalternativ som finns i mitten och som då representerar ett sorts medelsvar. Enkäten innehöll även en del öppna frågor där eleven fick skriva egna kommentarer. Annika Eliasson (2007:39ff) menar att användandet av ett vardagligt språk i kombination med korta och tydligt formulerade meningar höjer svarsfrekvensen. Hon poängterar också tydlig struktur och undvikandet av att formulera ledande frågor.

Gruppintervjuer

Problematiken med intervjuer som metod är att de tar ganska mycket tid att både genomföra och analysera. Vid intervjuerna formulerades öppna frågor för att respondenten skulle kunna formulera sig fritt och med egna ord besvara frågorna. Vid enkäter ges inte samma möjlighet, här ställs slutna frågor där påstående och frågor måste vara väl genomtänkta och anpassade för målgruppen (Carlström & Carlström Hagman, 1992:207).

Vid valet mellan att göra intervjuer med enskilda elever eller intervjuer i grupp, var det många olika för- och nackdelar som skulle vägas mot varandra. Funderingarna kretsade mycket vid att eleverna inte skulle känna sig underlägsna under intervjun eftersom vi var två stycken som intervjuade. Heléne Thomsson, doktor i psykologi, (2002:75) poängterar att man bör vara relativt återhållsam mot intervjuformer med två intervjuare och endast en informant då det kan bli ett maktövertag. Vidare menar hon att det kan vara en fördel med två intervjuare då man gör gruppintervjuer. Fördelar med två intervjuare kan vara att de kompletterar varandra och fyller i varandras luckor, informanterna kan även finna en trygghet i att det är mer än en person som tolkar det som sägs under intervjun. Vid gruppintervju menar, Jan Trost, fil. Doktor i sociologi, (2005:25), att det ges ett utrymme för interaktion mellan informanterna som kan hjälpa den enskilde att få större insikt om sina egna tankar och åsikter kring det berörda ämnet. Interaktionen kan också leda till att informanterna kan haka på varandras tankar och idéer och utveckla dessa. Nackdelar med gruppintervjuer kan vara att dominanta informanter lätt kan ta över så att de mer tystlåtna och återhållsammars röster inte blir hörda, däremot kan den tystlåtna informanten komma till sin rätt i en enskild intervju. Intervjuarens uppgift blir i en gruppintervju att se till så att alla informanter kommer till tals och att diskussionen stannar vid det berörda ämnet och inte halkar in på sidospår. Med dessa för- och nackdelar i beaktande valdes gruppintervju eftersom det var den metod som skulle passa syftet med undersökningen bäst.

Urval

Undersökningen valdes att göras på en mindre skola eftersom där endast fanns en klass av varje årskurs. Detta passade undersökningens syfte bra då undersökningen skulle representera en hel skolas mellanstadium. Att det blev just den utvalda skolan berodde på att det redan

fanns en etablerad kontakt, skolan valdes alltså delvis av en bekvämlighetsfaktor. Undersökningen genomfördes i tre olika klasser, en fjärdeklass, en femteklass och en sjätteklass. En sammanslagning av resultaten från de tre olika klasserna ger en bild som representerar den valda skolans mellanstadieelever. Att genomföra undersökningen med elever från mellanstadiet, motiveras med att vi tror att dessa elever beroende av sin ålder och mognad har tydligare och starkare åsikter om elevinflytandet och vad det är för dem, än vad elever från lågstadiet har. Vi tror att dessa elever har lättare för att uttrycka sina tankar kring elevinflytande både muntligt och skriftligt än vad yngre elever hade haft.

Bortfallsanalys

I de tre klasserna går det sammanlagt 61 elever. I enkäten deltog 44 elever, övriga föll bort pga. att de själva inte ville medverka, inte fick medverka eller för att deras medgivande från vårdnadshavarna inte kom in i tid. Av de 44 eleverna gick 13 stycken i årskurs 4, 18 stycken i årskurs 5 och 13 stycken i årskurs 6. Enligt Inge Carlström och Lena-Pia Carlström Hagman (2006:305) bör underlaget för en enkätundersökning vara minst 30 personer för att beräkningar som t.ex. medelvärde ska kunna göras på underlaget. Om enkätundersökningen är indelad i undergrupper bör dessa bestå av åtminstone fem personer för att bearbetningen ska bli meningsfull och för att det ska bli möjligt att dra slutsatser. Vid externt bortfall, alltså helt obesvarade enkäter, finns det enligt Carlström m.fl. (2006:304) en tumregel som innebär att om bortfallet inte överstiger 10 procent så påverkas troligtvis inte resultatet av undersökningen nämnvärt. Av 61 möjliga elever var det endast 44 elever som fick tillstånd att medverka i studien, bortfallet är alltså större än 10 procent om man ser till från början möjliga antal medverkande. Alla enkäter som delades ut samlades däremot in igen, bortfallet vad gäller utdelade enkäter blev alltså 0 procent. Av de 44 eleverna var det endast en elev som inte svarade på en fråga på enkäten, detta antagligen beroende på att eleven helt enkelt hoppade över frågan. Eftersom enkäten är helt anonym gick det inte att gå tillbaka och fråga den berörda eleven om varför frågan inte besvarades och om det var en miss be eleven fylla i frågan i efterhand. Det missade svaret blir alltså ett internt bortfall i denna studie.

Genomförande och etiska överväganden

Innan undersökningen påbörjades behövdes tillstånd att göra både intervjuer och enkäter med eleverna. Tillåtelse behövdes både från rektorn på den berörda skolan och från elevernas vårdnadshavare då eleverna är under 15 år (Vetenskapsrådet, 2002:9). För att få tillåtelse från vårdnadshavarna skrevs ett brev om hur undersökningen skulle gå till och vad den skulle komma att beröra, de fick sedan ta ställning till om de ansåg att deras barn fick medverka eller inte. Efter att tillåtelse hade beviljats från både rektor och vårdnadshavare fick även eleverna själva ge sitt samtycke till att medverka i undersökningen. Eleverna informerades även om hur undersökningen skulle genomföras och dess syfte. De fick också information om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde välja att avbryta sitt deltagande utan några påföljder (Vetenskapsrådet, 2002:7). Alla som var delaktiga i och berörda av studien fick frågan om de var intresserade av att ta del av det slutgiltiga resultatet (Vetenskapsrådet, 2002:15).

Undersökningen inleddes med att enkäten genomfördes i de tre berörda klasserna. Innan enkäterna delades ut fördes en kort diskussion kring begreppet elevinflytande där vi beskrev begreppet som en form av medbestämmande och ett sätt att påverka sin skolsituation. Detta för att klargöra för oss själva att eleverna visste vad det handlade om, så att informationen från enkäten skulle bli så innehållsrik som möjligt. En diskussion fördes även kring vad en enkät är, att det både fanns frågor med svarsalternativ och frågor där de själva skulle uttrycka sig i skrift klargjordes. Slutligen poängterades att det inte fanns något rätt eller fel svar på enkäten utan att det var deras egna tankar och åsikter som var viktiga. Under tiden enkäten besvarades fanns vi tillgängliga i klassrummet för att kunna besvara eventuella frågor från eleverna. Efter att enkäterna hade samlats in, fick de elever som var intresserade av att delta i en gruppintervju anmäla sitt intresse. Genom lottning valdes fem av de intresserade eleverna från varje berörd årskurs ut. Vårdnadshavarna för de femton utvalda eleverna lämnade genom telefonkontakt sitt godkännande för elevernas medverkan i gruppintervjun. Samtliga vårdnadshavare gav sitt samtycke.

Nästa steg i undersökningen blev att sammanställa de data som fåtts in från enkäten. Dessa data låg sedan till grund för vilka frågor som formulerades till intervjuerna. Varje intervju inleddes med att vi på nytt presenterade oss, berättade hur intervjun skulle gå till, vad den skulle handla om och hur intervjuerna skulle spelas in med en diktafon. Innan diktafonen

sattes igång förklarades än en gång att deltagandet var frivilligt och att eleverna när som helst kunde välja att avsluta, samt att deras deltagande i undersökningen var helt anonymt och att vi var de enda som skulle ha tillgång till det insamlade materialet och ljudinspelningen. Varje intervju flöt på bra och samtliga utvalda elever medverkade, endast en elev i årskurs 5 missade första delen av sin intervju p.g.a. ett sekreteraruppdrag i elevrådet.

När all empiri var insamlad blev nästa steg att börja transkribera gruppintervjuerna, detta gjordes direkt efter intervjuerna för att vi skulle ha det så färskt i minnet som möjligt. Först lyssnades samtliga intervjuer igenom och anteckningar skrevs i punktform med det som ansågs vara viktigast. När detta var gjort lyssnades materialet än en gång igenom. De delar som hade markerats som viktiga transkriberades. Efter detta blev det dags att börja redovisa och analysera empirin. I empiripresentationen har ett medvetet val gjorts att inte använda några namn eftersom detta inte är relevant för studien och dess syfte. Detta eftersom studien inte har något genusperspektiv, som i så fall skulle vara beroende av könsbestämning genom namn. Valet att inte använda några namn är också för att bevara respondenternas anonymitet. De som undersöks har informerats om att alla uppgifter behandlas konfidentiellt och att information som kan identifiera respondenten inte kommer att redovisas (Vetenskapsrådet, 2002:12).

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet betyder tillförlitlighet, alltså att studien ska kunna göras om vid andra tillfällen, under liknande förhållanden, och fortfarande visa på samma resultat (Bell, 2000:89f). Validitet, giltighet, innebär hur väl resultatet stämmer överens med verkligheten, ett mått på om undersökningen verkligen mäter eller beskriver det man vill att den ska göra. För att uppnå reliabilitet och validitet i studien är det vissa punkter som diskuterats. Bl.a. har triangulering använts, vilket innebär att både kvalitativa och kvantitativa undersökningar har gjorts. Tidigare forskning har varit till hjälp för att lättare kunna formulera frågor till enkäten och intervjuerna. Enkätfrågorna konstruerades så att de inte skulle vara ledande och värderande. De skulle vara formulerade på ett för eleverna klart och tydligt sätt med ett vardagligt språk, allt för att undvika missförstånd. Detta fungerade inte i praktiken eftersom det visade sig vid undersökningstillfället att eleverna saknade förståelse för begreppet

elevinflytande. Enkäten blev alltså för svår för flertalet av eleverna. Under intervjuerna har frågor ställts som eleverna själva har kunnat diskutera, vi har alltså försökt att vara så osynliga som möjligt i diskussionen. Detta är förstås inte helt möjligt då vi måste finnas närvarande för att se till så att diskussionen inte lämnar det berörda ämnet. Undersökningens strävan var att få en så hög objektivitet som möjligt, alltså att samma saker registreras likadant (Trost, 2005:111). Alla intervjuer har därför gjorts gemensamt för att undvika skillnader i resultatet pga. av hur frågorna ställs och i vilket tonfall, samtliga intervjuer har också registrerats på samma sätt. Att så noggrant som möjligt beskriva hela processen genom studien höjer reliabiliteten och validiteten. Detta gör också att läsaren kan följa hela processen och på så vis bilda en egen uppfattning om förloppet i studien. De ovan nämnda faktorerna är alla metoder som hjälper till att höja validiteten och reliabiliteten i studien.

Eftersom undersökningen bara kommer att beröra en skola kommer resultaten inte att kunna generaliseras till att gälla hur alla elever tänker och ser på elevinflytande. Däremot kommer resultaten att representera den valda skolans mellanstadium. Tanken med studien är att få en lite smalare men djupare bild av hur elever funderar kring begreppet. Denna bild kommer att diskuteras och analyseras utifrån den litteratur och de teorier som är relevanta för studien.

Resultat och analys

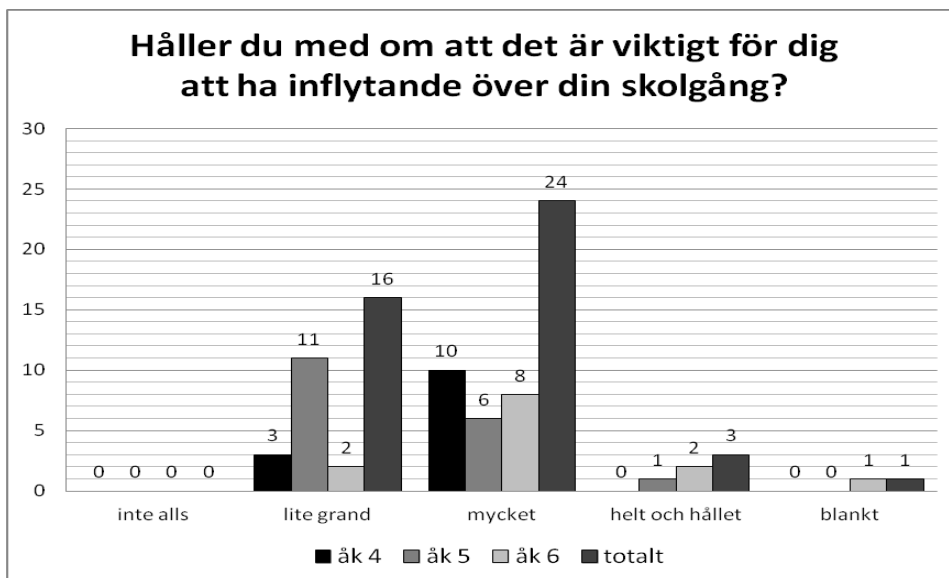
I följande kapitel presenteras, tolkas och analyseras den insamlade empirin. Empirin utgörs både av en enkätundersökning och av tre gruppintervjuer. Resultaten kommer att tolkas och analyseras dels utifrån forskning som tidigare presenterats men även utifrån valda teorier kring intresse och makt. Enkät och intervjudelen kommer att presenteras var för sig där första resultatdelen kommer att beröra enkäten och den andra kommer att beröra gruppintervjuerna. Sist i kapitlet kommer en presentation och en sammanfattning av resultaten både från enkäten och från intervjuerna.

Enkäten

I avsnittet som följer kommer de resultat som framkommit av enkäten att redovisas och behandlas. Resultaten kommer dels att redovisas genom diagram och dels genom tolkningar av det framkomna resultatet. Stapeldiagrammen representerar antalet svar från eleverna på varje svarsalternativ, där finns en stapel för varje årskurs och en stapel som visar det totala antalet svar för de tre årskurserna gemensamt. Cirkeldiagrammen representerar det gemensamma svaret för samtliga tre årskurser och visas i procent. I tolkningarna kommer resultaten dels att diskuteras i antal svar och dels i procent. Slutligen kommer en analys av enkäten att presenteras.

Vikten av inflytande inom olika områden

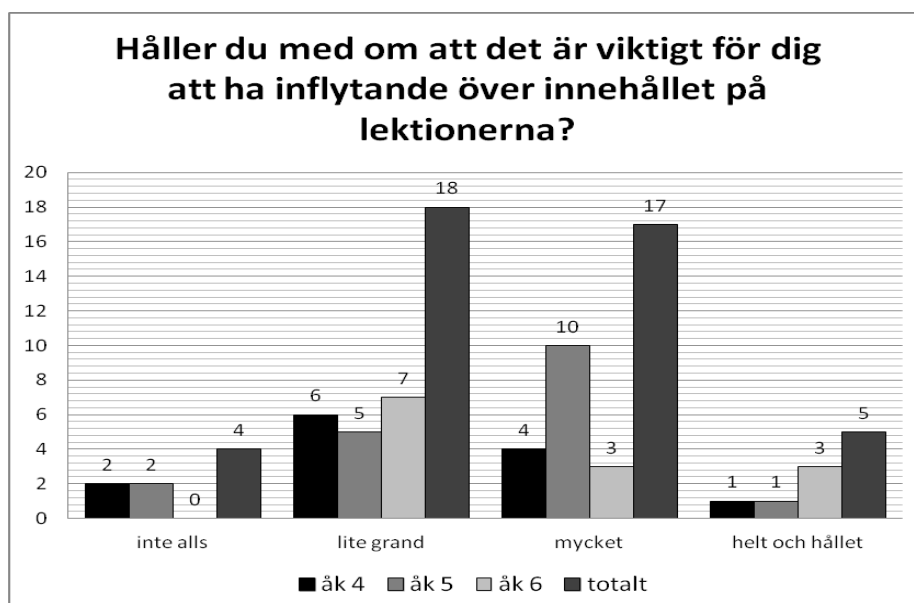
Första frågan på enkäten var vilken klass eleverna gick i, detta för att resultaten skulle kunna delas upp utifrån de tre årskurserna. De fyra följande frågorna handlade om hur viktigt det var för eleverna med inflytande inom olika områden. Frågorna kommer att presenteras i samma följd som på enkäten.

Figur 1

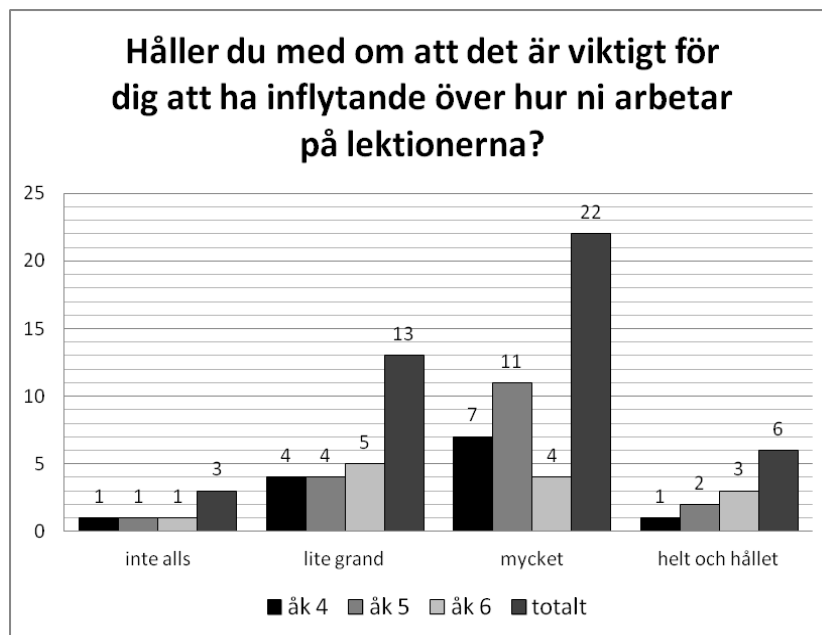
Resultatet av den första frågan på enkäten var, omräknat i procent, att majoriteten, 55 procent av eleverna höll med om att det var mycket viktigt för dem att ha inflytande över sin skolgång, 36 procent svarade att det bara var lite grand viktigt för dem och 7 procent höll med helt och hållet på frågan. Av de 44 eleverna som svarade på enkäten var det ingen som tyckte att det inte alls var viktigt att ha inflytande över sin skolgång och en elev svarade inte på frågan.

De tre följande frågorna på enkäten är liknande den föregående, men handlar om inflytande inom tre specifika områden som anses vara väsentliga för undersökningen.

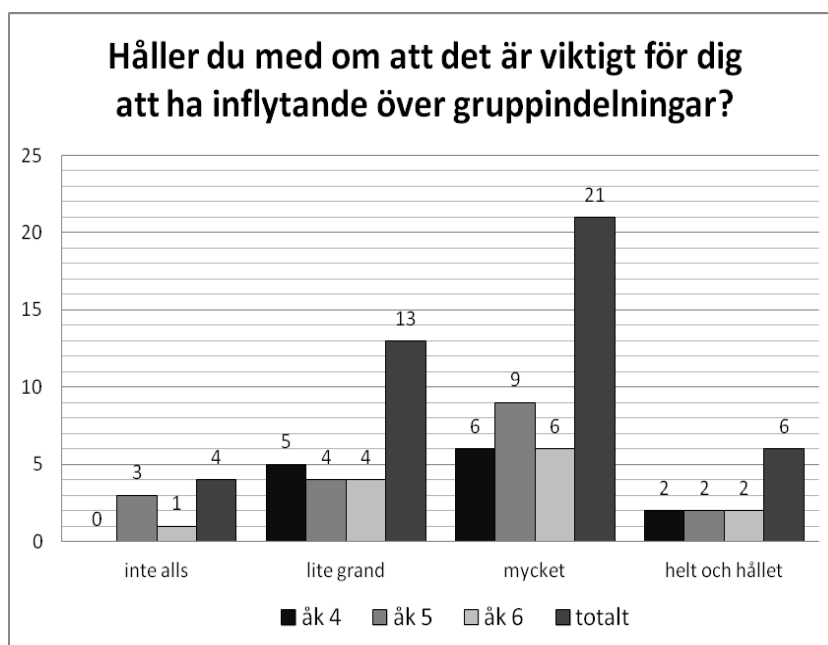
Figur 2

Vid en sammanslagning av de tre klassernas resultat på frågan framgår det att störst del, 41 procent av eleverna anser det vara lite grand viktigt att ha inflytande över innehållet på lektionerna. Av eleverna svarade 39 procent att det var mycket viktigt. Att det var lite grand viktigt eller mycket viktigt ansåg alltså 80 procent av eleverna på den undersökta skolans mellanstadium. Att det inte alls var viktigt att ha inflytande över innehållet på lektionerna ansåg 9 procent av eleverna medan 11 procent ansåg att det var helt och hållet viktigt att ha inflytande inom området.

Figur 3

I de tre klasserna ansåg hälften av eleverna, 50 procent, att det var mycket viktigt för dem att ha inflytande över hur de arbetar på lektionerna. Att det var lite grand viktigt ansåg 29 procent, 14 procent ansåg att det var helt och hållet viktigt och 7 procent ansåg att det inte alls var viktigt att ha inflytande över hur de arbetar på lektionerna.

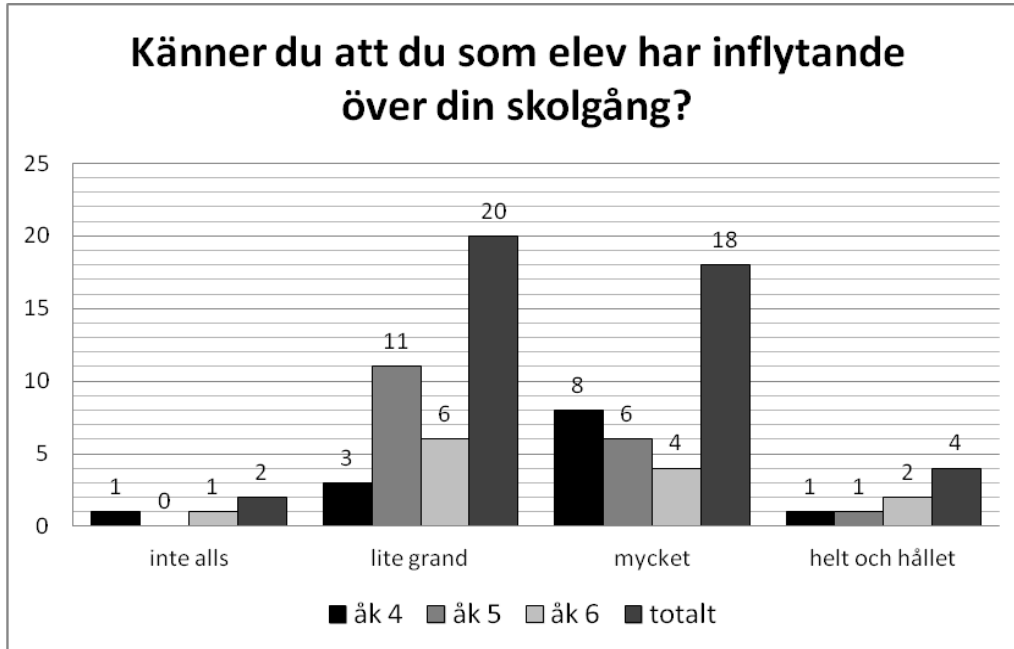
Figur 4

Att det inte alls var viktigt med inflytande över gruppindelningar ansåg 9 procent av eleverna i samtliga klasser. Att det var lite grand viktigt ansåg 29 procent av eleverna, nästan hälften, 48 procent, svarade att det var mycket viktigt och 14 procent tyckte att det helt och hållet var viktigt att ha inflytande över gruppindelningar.

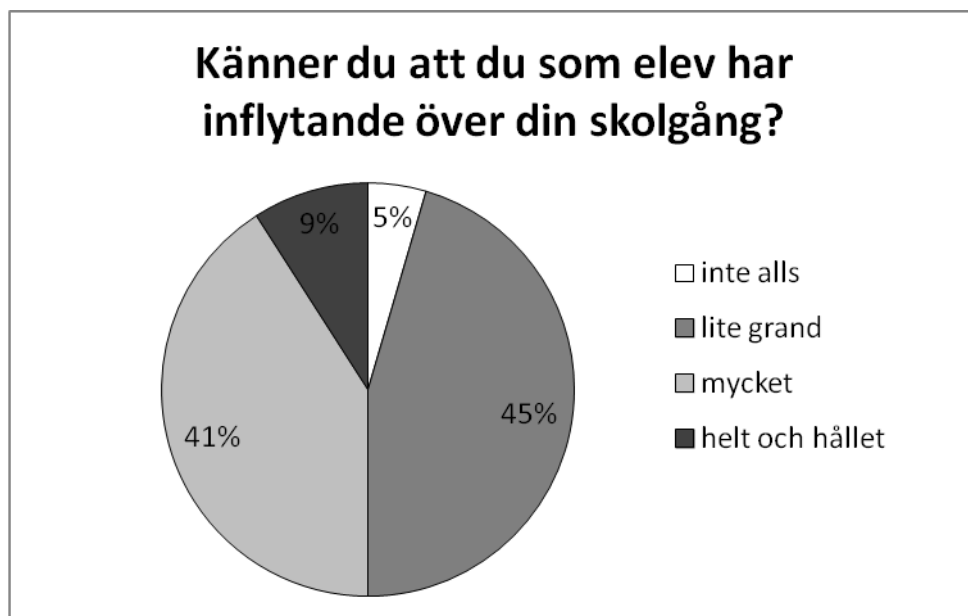
När resultaten mellan de tre olika områdena jämfördes framgick det att för störst del av eleverna är gruppindelningar, och hur arbetet ser ut på lektionerna, två områden som eleverna anser vara mycket viktiga att ha inflytande över. Inflytande över innehållet på lektionerna anser störst del, 41 procent, av eleverna vara lite grand viktigt, medan 39 procent anser det vara mycket viktigt. Vid närmare granskning av de tre diagrammen, figur 2-4, urskiljs att det endast är på den sista frågan, om hur viktigt det är för eleverna att ha inflytande över gruppindelningar, som störst del av eleverna i varje årskurs har svarat samma, i detta fall att det är mycket viktigt. T.ex. har majoriteten av eleverna i årskurs 5 svarat att det är mycket viktigt för dem att ha inflytande över innehållet på lektionerna, medan störst del av eleverna i årskurs 4 och 6 har svarat att det endast är lite grand viktigt. Anledningen till skillnaderna mellan de olika årskursernas svar är inget som går att utläsa ur enkäten.

Känslan av inflytande

Nästa fråga i enkäten handlade om hur pass eleverna kände att de hade inflytande över sin skolgång.

Figur 5

Figur 6

Figur 5, visar hur samtliga elever i de tre årskurserna har svarat på frågan om de känner att de har inflytande över sin skolgång. Tidigare har det sammanslagna resultatet av de tre

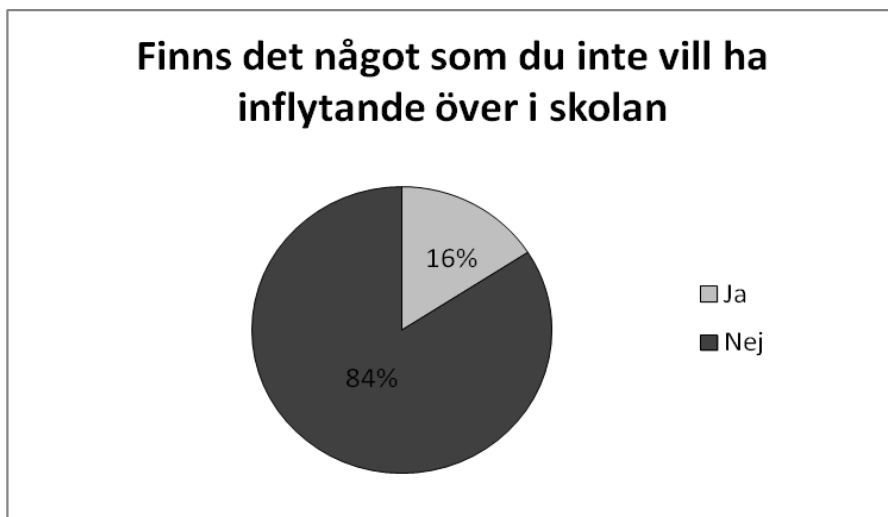
årskurserna i procent endast presenterats i den löpande texten, för att vara extra tydliga har vi på denna fråga valt att redovisa resultatet i procent i ett eget cirkeldiagram, se figur 6.

I enkäten svarade störst del, 45 procent, att de hade lite grand inflytande över sin skolgång. Av resterande elever svarade 41 procent att de upplevde att de hade mycket inflytande, 9 procent svarade att de helt och hållet hade inflytande medan 5 procent svarade att de inte alls hade något inflytande över sin skolgång. I enkätstudien framgår att det är flest elever i årskurs 4 som tycker sig ha mycket inflytande, 61 procent, i jämförelse med årskurs 5, 33 procent, och årskurs 6, 31 procent. I de två sistnämnda klasserna anser störst del, 61 procent respektive 46 procent, av eleverna att de endast har lite grand inflytande över sin skolgång.

Vad elever vill och inte vill ha inflytande över

Två frågor i enkäten handlade om vad eleverna ville ha inflytande över i skolan och vad de ansåg vara viktigast att ha inflytande över. På dessa frågor fanns det inga svarsalternativ utan de var utformade så att eleverna själva skulle skriva sina svar. Svaren har sorterats in under följande områden: raster, skolregler och lektioner. I lektioner ingick då t.ex. gruppindelningar, arbetssätt och redovisningssätt. På rasterna handlade det mycket om regler och hur de skulle skapa en bra trivsel på skolgården. Under regler sorterades alla svar som hade med trivsel och undvikandet av bråk att göra, både inne i klassrummet och på skolgården. Det kunde t.ex. handla om regler i lekar för att dessa skulle fungera utan konflikter. Den andra frågan skulle eleverna svara på om de hade några fler saker som de ansåg att de ville ha inflytande över. Många av svaren på den andra frågan var liknande svaren på den första frågan som handlade om vad som var viktigast att ha inflytande över, de båda frågorna presenterades därför gemensamt ovan.

Sista frågan i enkäten var om eleverna hade något som de *inte* ville ha inflytande över i skolan. Följande diagram redovisar det gemensamma resultatet för de tre årskurserna:

Figur 7

På frågan om det fanns något som eleverna inte ville ha inflytande över i skolan så svarade 84 procent av eleverna Nej. På denna fråga redovisas inte varje årskurs resultat individuellt eftersom svaren inte nämnvärt skiljer sig åt mellan klasserna (se bilaga 2). De elever som svarade Ja på frågan uppmanades i enkäten att ge exempel på vad de inte ville ha inflytande över. Av de 16 procent som svarade Ja på frågan gavs få exempel. Här nedan följer ett par av de tydligaste svaren:

”Jag tycker nog inte att jag vill vara med och bestämma vad vi ska göra på lektionerna”.

”T.ex. inte bestämma vilka läxor man ska ha eller bestämma hur långa lektionerna ska vara”.

De få tydliga svar på just denna fråga kan bero på en något otydlig formulering av frågan. Känslan som uppkom var att flera av eleverna som svarade Ja, hade missuppfattat frågan och egentligen borde ha svarat Nej. Detta blev tydligt sedan svaren på den aktuella frågan hade analyserats. Nedan följer ett exempel som inte riktigt stämmer överens med den aktuella frågans formulering, *Finns det något som du inte vill ha inflytande över i skolan?*

”Ja, att läraren ska inte bestämma allt”.

Att eleverna inte uppmanades att motivera sitt svar om de hade svarat Nej på den aktuella frågan kan också ha lett till fler antal Nej svar.

Analys av enkäten

För samtliga elever på den undersökta skolans mellanstadium var det av vikt att ha inflytande över sin skolgång. Det var alltså ingen elev som tyckte att det inte var viktigt att ha inflytande. Tholander (2005:9) konstaterar i en artikel, att tidigare forskning om demokrati och inflytande visar på att elever vill ha inflytande. Inflytande över gruppindelningar och över hur arbetet på lektionerna ska se ut är två områden som störst del av eleverna i enkätundersökningen anser vara mycket viktiga att ha inflytande över. Vad gäller inflytande över innehållet på lektionerna svarade 18 av de totalt 44 eleverna att det var lite grand viktigt medan 17 elever svarade att det var mycket viktigt för dem. Enligt Tholander (a.a.) vill elever ha ett större inflytande rörande verksamheten, undervisningens innehåll och arbetsformer. I verkligheten ser det dock annorlunda ut då det är inom dessa områden som eleverna verkar ha minst inflytande.

Skolverket (2009:54,56) har i en rapport låtit elever i årskurs 4-6 ta ställning till hur de upplever elevinflytande i skolan. Av eleverna ansåg majoriteten att de ibland fick vara med och bestämma inom områden rörande klassrumssituationer, gruppindelningar och skoluppgifter. Hälften av eleverna ansåg att de hade inflytande över vilka regler som skulle gälla på skolan (a.a.). Enligt det framkomna resultatet i vår studie vill elever ha inflytande över ovan nämnda områden och flera av dem anser att det är mycket viktigt för dem. I enkäten fanns det två frågor som handlade om vad eleverna ville ha inflytande över i skolan och vad de ansåg vara viktigast att ha inflytande över. Detta var öppna frågor där eleverna skulle svara med egna ord. Elevernas svar delades in i följande tre områden: lektioner, skolregler och raster där bl.a. arbetssätt, gruppindelningar och olika regler för både klassrummet och skolgården sorterades in.

Störst del, 45 procent, av eleverna i undersökningen upplevde att de hade lite grand inflytandet över sin skolgång. Mycket inflytande ansåg 41 procent av eleverna att de hade. Flera av Statens offentliga utredningar visar enligt Tholander (2005:9) att elever inte har det

inflytande som de faktiskt har rätt till enligt svensk skollag och läroplaner. Hälften av eleverna i vår enkätundersökning säger sig inte alls ha inflytande eller bara lite grand inflytande över sin skolgång. Den andra hälften menar att de har mycket eller helt och hållet inflytande över sin skolgång. Eleverna på den undersökta skolan har alltså väldigt olika uppfattning om vilket inflytande de faktiskt har i skolan. Detta kopplar vi till skolverkets rapport (2009:54,56) som konstaterar att ju större vilja att påverka sin skolsituation eleverna har, desto större möjlighet att påverka upplever dem sig ha. Att eleverna på den undersökta skolan har olika åsikter kring hur mycket inflytande de har i verkligheten kan alltså bero på att elevernas intresse och vilja att påverka skiljer sig åt. Lärarens uppgift blir att inte bara ge eleverna inflytande över deras skolgång utan även att motivera eleverna till att ta tillvara på det inflytande som de faktiskt har rätt till. I lärarens uppdrag ingår att arbeta med elevers vilja att utöva inflytande, läraren måste utgå från att alla elever vill och kan utöva inflytande (Skolverket, 2011:15).

I enkätundersökningen framgick att eleverna i årskurs 4 var de elever som ansåg att de hade mest inflytande över sin skolgång. Störst del av eleverna i årskurs 5 och 6 ansåg att de hade lite grand inflytande. Resultatet av undersökningen i Wetterströms avhandling (1977:86f) pekade på att elevers inflytande var litet och minskade istället för att öka med stigande ålder. Detta resultat från 1977 kan idag kännas något förlegat, men stämmer dock överens med enkätundersökningen som visar på att de yngsta eleverna i undersökningen är de som upplever att de har mest inflytande. Om detta resultat återspeglar vilket inflytande som eleverna faktiskt har är svårt att säga. Vi tror dock att resultatet även kan speglas av en inställning hos eleverna, att med elevernas stigande ålder förändras också deras intressen och deras syn på allt som rör skolan.

Endast 16 procent av eleverna på den undersökta skolan ansåg att det fanns något som de *inte* ville ha inflytande över i skolan. Det gavs väldigt få och otydliga exempel på vad det var som eleverna inte ville ha inflytande över. De tydligaste svaren handlade om lektionernas utformning och innehåll samt läxor. En klar majoritet, 84 procent, av eleverna ansåg alltså att det *inte* fanns något som de *inte* ville ha inflytande över. Detta pekar åter igen på att elever vill ha inflytande över sin skolgång.

Gruppintervjuerna

I följande avsnitt presenteras det resultat som framkommit genom transkribering av gruppintervjuerna. Dessa resultat kommer dels att presenteras som citat och dels som sammanfattningar av intervjuerna. Avsnittet är indelat i fyra underrubriker utifrån intervjufrågorna och avslutas med en analys av empirin.

Vikten av elevinflytande

Under gruppintervjuerna ställdes frågan till eleverna om det var viktigt för dem att få vara med och bestämma och påverka hur det skulle vara på skolan, bl.a. gavs följande svar:

”Annars blir det väl bara lärarna som bestämmer. Då kanske det inte blir lika roligt att komma hit till skolan.”

Eleven som citeras ovan uttrycker att det blir tråkigt om inte eleverna får vara med och påverka hur det ska vara på skolan. Det blir inte roligt om läraren är den som ska bestämma allt. Eleven anser att det är av vikt för denne att få vara med och påverka och bestämma, detta för att tiden i skolan ska bli roligare.

”Ja jag tycker det är väldigt viktigt. För då bestämmer du själv och är med hur det liksom går till också vet man mycket mer än att kommer du till skolan, ja idag har vi det såhär så är man helt väck. Det tycker jag är jätteviktigt”.

Att ha inflytande och få vara med och bestämma och påverka är viktigt för ovanstående elev för att denna ska känna sig trygg i och veta vad som ska hända på skolan. Eleven uttrycker ett behov i att veta vad som kommer att ske under skoldagen för att inte känna sig vilse och bortkommen. Detta leder även till att eleven kan förbereda sig inför skoldagen på ett annat sätt än om denna inte alls visste vad som stod på agendan.

”Att själv bestämma är bra för att lära sig enklare”.

Citatet ovan visar på att eleven anser att det är viktigt att själv få vara med och bestämma eftersom denne lär sig enklare då. Större delen av de intervjuade eleverna svarade att det var viktigt för dem att ha inflytande. I deras svar framkom att de bl.a. trodde att det skulle bli tråkigt att komma till skolan om lärarna skulle bestämma allt, att de skulle vara mer förberedda inför skolan om de själva hade varit med och planerat och att de skulle lära sig lättare. Eleverna tog alltså upp faktorer vad gäller inflytande som påverkar deras inläring. En av de elever som intervjuades i undersökningen uttryckte dock en viss oro för ett ökat elevinflytande:

”Alltså de är ju faktiskt läraren som har utbildat sig till det här så att vi ska ju inte lägga oss i det, kanske, eller något sånt”.

Elevens oro för ett ökat inflytande baserar sig på tron att läraren är bättre lämpad att ta beslut än vad eleverna är, eftersom läraren faktiskt är utbildad. Eleven känner en tilltro till läraren och en trygghet i att denna är utbildad och därför helt enkelt bör fatta vissa beslut själv utan elevernas inblandning.

Inflytande som elever vill och inte vill ha

Hur man jobbar på lektionerna, redovisningssätt, gruppindelningar, rastsituationer och skolmaten är exempel på vad eleverna anser vara viktigt att ha inflytande över. Här nedan följer exempel från gruppintervjuerna:

”Jo det är väldigt på vad man ska jobba med och hur. Så man är med och bestämmer som t.ex. i matten så man får jobba med det man verkligen behöver jobba med. Så att inte alla gör samma sak. Och att man utvecklas”.

Denna elev ger uttryck för ett individanpassat undervisningssätt. Varje elev ska vara med och bestämma själv för att denna ska få arbeta med sådant som verkligen behövs. Eleverna ska alltså inte arbeta med samma saker utan alla har olika behov och för att utvecklas bäst så bör varje elev arbeta på den nivå som denna befinner sig på.

”Det är viktigt för mig att ha inflytande över på vilket sätt jag jobbar”.

På vilket sätt arbetet ska genomföras är något som ovanstående elev vill vara med och ha inflytande över. Hur arbetet ska läggas upp och vilka arbetsformer som ska användas i undervisningen är viktigt för eleven att vara med och ha inflytande över.

”Vem man vill jobba med om det är ett grupparbete för att arbete ska bli kul, samt hur man redovisar det”.

Eleven ovan ansåg att det var viktigt att ha inflytande över redovisningsätt och gruppindelningar för att arbetet i skolan skulle bli kul. Undersökningen visar att eleverna tycker att det är viktigt för dem att ha makt och inflytande över frågor som rör hela deras skolgång, d.v.s. allt från raster till skolmat och undervisning.

På frågan om det fanns något som eleverna inte tyckte att de borde vara med och bestämma över fick vi få och väldigt olika svar. Någon elev ville inte ha inflytande över bilden, någon ville inte vara med och påverka läxorna och någon ville inte bestämma över hur de satt i matsalen. Av svaren på frågan går det alltså inte att dra några generella slutsatser kring vad den berörda skolans mellanstadieelever kände att de inte skulle vara med och ha inflytande över. I tidigare forskning har vi inte funnit någon information om vad elever inte vill ha inflytande över, och kan därför inte koppla resultatet till tidigare forskning.

Det faktiska inflytandet enligt eleverna

När en diskussion hade förts med eleverna om de ansåg att det var viktigt för dem att ha inflytande, gick vi vidare genom att ställa frågor kring vilket inflytande de faktiskt upplevde att de hade i praktiken. Under gruppintervjuerna ställdes frågan om de kunde ge exempel på tillfällen då de känt att de fått vara med och bestämma och påverka något som rör skolan. De flesta svaren handlade om olika typer av ordningsregler både för klassrummet och rasterna, idrotten och klassråd. Bl.a. uttrycktes följande:

”Det är faktiskt ganska mycket som vi är med och ändå bestämmer fast vi inte tänker på det”.

Ovanstående citat kommer från en elev i årskurs 6. Vid gruppintervjun kom eleverna i årskurs 6 efter en del diskussioner fram till att de nog faktiskt hade rätt mycket inflytande om de tänkte efter. De kom fram till att vissa saker som de från början inte hade sett på som inflytande faktiskt hade med det att göra. Ännu ett exempel på detta ger eleven i nedanstående citat:

”Ibland när vi redovisar eller något sånt så kanske vi röstar om vi skulle jobba i grupper eller, ja på vilket sätt vi ska jobba. Så om det blir lika så räknar vi. Fast vi brukar inte tänka på det tror jag”.

Beslutsfattande genom röstning var något som eleverna tidigare inte hade kopplat till begreppet inflytande. Att de som elever då var med och påverkade undervisningen och dess form var något som inte var uppenbart förrän de tillsammans diskuterade det. Under diskussionen vid intervjun insåg eleverna själva att de faktiskt hade rätt mycket inflytande fast att de inte hade tänkt på det tidigare.

På frågan om eleverna var nöjda som det var nu på skolan eller om de ville ha mer inflytande över verksamheten skiljde sig svaren åt. De lite yngre eleverna i årskurs 4 och årskurs 5 ville ha mer inflytande och då framförallt på skolgården, över rasterna och idrotten. I årskurs 6 däremot uttryckte eleverna att de var nöjda och att de redan var med och bestämde ganska mycket om de tänkte efter. De uttryckte också att de hade fått ett ökat ansvar och att det ställdes större krav på dem nu när de går i sexan jämfört med när de gick i femman. De äldsta eleverna, alltså de i årskurs 6, är de som i gruppintervjuerna uttrycker att de har mest inflytande. Detta till skillnad från enkätresultaten där störst del, 46 procent, av eleverna i årskurs 6 anser att de bara har lite grand inflytande, resultaten av intervjuerna och enkäten skiljer sig alltså åt.

Hur inflytande påverkar lärandet

Vid gruppintervjuerna ställdes frågor till eleverna om de trodde att inflytande hade någon påverkan på hur de lär sig. De fick även frågan om de trodde att det blev någon skillnad i vad de lär sig om de själva fick vara med och påverka eller om de arbetade med något som läraren hade valt. Merparten av eleverna ansåg att inflytande hade en positiv inverkan på lärande och att det gjorde deras tid i skolan roligare och att de därmed också lärde sig bättre, vilket nedanstående citat från intervjuerna uttrycker:

”Alla har ju en hobby. Och min är ridning och jag lär mig mycket lättare att rida än jag kanske lär mig en matteuppgift som jag inte tycker om. Det är liksom två stationer, den ena tycker man om mer den andra tycker man om mindre. Då blir det så att ridningen tycker jag mer om lär jag mig bättre på, matten tycker man är lite sådär och jag lär mig också på den men jag lär mig långsammare. Man lär sig olika snabbt”.

Här knyter eleven intresse till lärande och menar att ju mer intresserad du är av något, desto lättare lär du dig. Om du arbetar med något som du är mindre intresserad av lär du dig också, skillnaden är att det tar längre tid. Skillnaden mellan att lära sig något som man tycker är roligt och något som man tycker är mindre roligt blir alltså enligt eleven ovan hur snabbt man lär sig.

”Det är ganska viktigt att vi själva också är med och på hur vi ska liksom så. Alltså för då vet vi ju själva hur vi gör det bäst eller vad man ska säga, då blir det ju bättre än om man har så strikt vad man ska göra”.

Eleven uttrycker att det är viktigt för eleverna att vara med och ha inflytande över lärandet. Detta eftersom eleverna själva vet hur det lär sig bäst. Eleven menar alltså att resultatet blir bättre, om de själva får vara med och bestämma, än om det redan är strikt bestämt sedan tidigare hur lärandet ska se ut. Samtidigt som eleverna uttryckte positiva tankar kring inflytande, uttryckte de en viss oro för att de som elever skulle välja de ämnen som de redan var bra på och att de på så sätt skulle välja bort de ämnen som de egentligen skulle behöva träna mer på.

”Tror att det finns en risk att man väljer sådant som man redan kan. Ibland är det bra om läraren bestämmer”.

”Lite grand, fast det vet jag inte. Det kan ju också vara så att man väljer saker som man bara är bra på. Och inte något som man behöver träna på. Så ibland kanske det är bra om lärarna väljer”.

De två eleverna i ovanstående citat uttrycker båda en oro över risken att de som elever skulle välja sådant som de redan kan och är bra på om de får för mycket inflytande. Eleverna oroar sig alltså över att de inte skulle välja att arbeta med sådant som de faktiskt behöver och menar därför att det ibland är bra om lärarna bestämmer.

Analys av gruppintervjuerna

Vid gruppintervjuerna svarade större delen av eleverna att det var viktigt för dem att ha inflytande över sin skolgång. På frågan om varför det var viktigt att ha inflytande framkom många svar som handlade om hur inflytande kunde påverka elevernas inläring, t.ex. att det blir roligare att komma till skolan, eleverna blir bättre förberedda och lär sig lättare. Majoriteten, 87 procent, av eleverna i en skotsk studie (Deuchar, 2009:28) ansåg att de hade lättare för att lära när de var involverade i undervisningen. Den positiva inverkan rörde bl.a. faktorer som elevernas sinnelag, motivation och intresse. Sambandet mellan ett ökat elevinflytande och en positiv påverkan på faktorer som motivation och intresse talar även Selberg (1999:48) och Forsberg (2000:17) om. Intresse har enligt Vygotsky (1997:83,143) en väldigt betydande roll i en människas liv. Allt som en människa gör, görs nämligen av intresse. Han menar vidare att det som människan ser på med störst intresse också är det som denne lär sig bäst. Som vi tidigare har tagit upp ser vi ett tydligt samband mellan inflytande, intresse och lärande. Om en elev t.ex. ges inflytande över en undervisningssituation kommer denna att välja en situation som är av intresse och kommer på så sätt att lära sig bättre av situationen. Dewey (1999:173) påpekar att en elevs intresse är drivkraften till lärandet. Eleverna i studien framhåller att inflytande är av vikt för dem eftersom inflytande har en positiv inverkan på deras inläring.

Vid en av gruppintervjuerna var det en elev som uttryckte oro över att ett ökat elevinflytande skulle påverka elevernas inläring negativt. Eleven ansåg att läraren var bättre lämpad att fatta vissa beslut eftersom denna var utbildad. Detta knyter vi till Wetterströms (1977:86f) resonemang om att det även hos lärare finns en oro över elevers inflytande. Denna oro baserar sig på att lärarna misstänker att det kan komma att bli svårigheter med elevernas disciplin, försämrad kvalitet, samt svårigheter för eleverna att komma överens. I en studie av Forsberg (2000:55) framgår också att intervjuade lärare anser att det finns elever som varken vill eller är kapabla till att ta ansvar för sitt eget arbete i skolan. Vi menar att det trots oro bland både elever och lärare ändå är lärarens ansvar att se till så att eleverna vill ha och vågar ta ett inflytande över sin egen skolgång. Lärarens uppgift är också att se till så att eleverna utvecklas till demokratiska individer, något som eleverna lättast blir genom att praktiskt få delta i en demokratisk verksamhet och inte bara undervisas om hur en sådan fungerar. Hur läraren bemöter och utmanar elevernas tankar och idéer är mycket viktigt i den dagliga verksamheten (Lindahl, 2005:34,43).

Eleverna i undersökningen vill ha inflytande över i stort sett allt som rör deras skolgång. En lösning i skolans värld för att ge eleverna inflytande har tidigare visat sig vara att ge dem inflytande över sådant som inte påverkar de vuxnas makt (SOU 1991:12:179). Eleverna har fått inflytande över områden som elevcafeteria, utemiljö, skolresor och dylikt. De har inte fått något inflytande över sådant som verkligen påverkar skolans verksamhet och utformning. Ur ett maktperspektiv har skolorna tidigare valt att ge eleverna makt över sådant som egentligen inte sätter den rådande maktfördelningen ur balans (a.a.). Enligt Tholander konstaterar Modig och Zackari att inflytande är något som barn och ungdomar vill ha. De vill speciellt ha ett inflytande gällande skolans verksamhet och utformning. Elevernas önskan om att få ett större inflytande över verksamheten, undervisningens innehåll och dess arbetsformer, stämmer dåligt överens med verkligheten där det är just inom dessa områden som eleverna har minst inflytande. En del av de områden, t.ex. undervisningens innehåll och dess utformning, som eleverna i undersökningen visar att de vill ha inflytande över, är alltså områden som skulle kunna komma att påverka den rådande maktbalansen (Modig & Zackari efter Tholander (2005:9). Både Lindgren (1995:114) och Selberg (1999:153) diskuterar hur inflytande har att göra med makt.

I skolan är det lärarna som har makten, för att eleverna ska kunna dela denna makt med dem och få det elevinflytande som de faktiskt har rätt till enligt Lgr 11, måste lärarna dela med sig

av sin makt. I lärarens uppdrag ingår även att stimulera eleverna till att vilja vara med och dela makten med dem. Om eleverna på den undersökta skolan ska kunna få mer inflytande måste det alltså ske en förflyttning av makt från lärarna till eleverna. Fielding och Rudduck (2006:225f) menar att om elevernas inflytande i skolan ska kunna utvecklas måste lärarna vara beredda på att se annorlunda på eleverna. Lärarna måste inse att de inte vet bättre än eleverna hur eleverna själva tänker och ser på skolan och sin utbildning.

På frågan om eleverna ville ha mer inflytande över verksamheten skiljde sig svaren åt mellan de tre årskurserna. Eleverna i årskurs 4 och 5 ville ha mer inflytande, t.ex. på skolgården, över rasterna och idrotten. I årskurs 6 ansåg eleverna att de var nöjda med det inflytande som de hade. Resultaten av gruppintervjun i årskurs 6 stämmer överens med vad skollagen och Lgr 11 uttrycker. Nämligen att elever anpassat efter ålder och mognad ska ges inflytande över utbildningen. I FN:s barnrättskonvention (1989:§12) står det att barns åsikter ska tas i beaktning utifrån deras ålder och mognad. Resultatet stämmer överens på så sätt att inflytandet ökar i takt med elevernas stigande ålder.

De intervjuade elevernas åsikter om inflytande, nämligen att inflytande har en positiv inverkan på lärande och att det gör deras tid i skolan roligare och mer meningsfull, går att koppla till den forskning och den teori om intresse som tidigare presenterats. Resultatet av en skotsk studie (Deuchar, 2009:28) visade på att klimatet i ett inkluderande klassrum där eleverna tilläts vara involverade och delaktiga i undervisningen hade en positiv inverkan på elevernas motivation och intresse för lärande. Selberg (1999:48) och Forsberg (2000:17) har i tidigare forskning funnit att ju mer inflytande elever får i skolan desto bättre blir deras trivsel och den upplevda meningsfullheten ökar. Elevernas motivation, intresse och lust för lärande ökar om de får vara med och påverka sin arbetssituation. Vidare har Selberg (1999:42) i tidigare undersökningar också funnit att elever vill ha ett ökat inflytande och att eleverna tycker att det är viktigt för deras inläring. Vygotsky (1997:83,143) menar att det som vi lär oss bäst är det som vi är mest intresserade av, och att det därför är viktigt att skolans verksamhet byggs på en grund av elevernas intresse. Specht m.fl.(2011:2) skriver att elevers intresse och engagemang har en positiv inverkan på både studieresultat och frånvaro.

Trots elevernas positiva syn på elevinflytande uttryckte de ändå en viss oro över att deras inflytande skulle leda till ett felriktat fokus där de skulle välja sådant som de redan behärskade. Denna oro hos eleverna är inget som vi har funnit diskussioner kring i tidigare

forskning. Andersson (2001:111) skriver däremot om en form av undervisning där lärarens ansvar i ett inkluderande klassrum blir att styra upp eleverna genom att agera som en handledare som hjälper eleverna att ställa de rätta frågorna och sedan söka svaret på dem. Elevernas inflytande innebär alltså inte att läraren lämnar dem, utan läraren finns kvar som ett stöd för att uppmuntra och guida eleverna i rätt riktning mot kunskap. Elevernas oro kan vara ett tecken på att de inte har klart för sig lärarens roll som handledare vid ett ökat elevinflytande. De vet inte att läraren finns där för att hjälpa till och guida dem så att de inte faller utanför ramarna och ställer fel frågor.

Sammanfattning av resultat och analys

Det första besöket på skolan inleddes med att eleverna i varje årskurs fick frågan om de visste vad begreppet elevinflytande betydde eller om de hade hört begreppet tidigare. Av de ca 60 eleverna var det endast en elev i årskurs 4 som hade en viss förförståelse för begreppet. Detta gav en känsla av att begreppet inte hade tagits upp för diskussion tidigare i de olika årskurserna. Som tidigare nämnts menar Forsberg (2000:14) att det inte finns en entydig bild av vad som avses med begreppet elevinflytande. Hon uppfattar dock begreppet som en form av delaktighet i en beslutsprocess medan Selberg (1999:35,37,47) ser elevinflytande som en form av samspel mellan individer i skolan. Skollagen och andra statliga styrdokument preciserar inte vad som menas med elevinflytande (Tham, 1998:6). Hur arbetet med elevinflytande ska se ut är inte heller definierat på ett nationellt plan, det är alltså upp till varje skola att själva utforma hur detta arbete med elevinflytande ska se ut (Ds 1995:5:14). Att forskare inom området inte har kunnat definiera begreppet elevinflytande och att begreppets betydelse inte är preciserat i statliga styrdokument, kan vara en anledning till att lärare idag inte heller har en klar uppfattning om begreppets betydelse. Därför blir det svårt för dem att förmedla begreppet vidare till sina elever på ett begripligt sätt. Att eleverna på den undersökta skolan inte har en klar bild av begreppet kan alltså bero på att inte heller lärarna har begreppet klart för sig.

Både intervjuer och enkäter pekar på att eleverna tycker att det är viktigt och att de vill vara med och ha inflytande över sin skolgång. De nämner faktorer som att det blir roligare i skolan, de får bättre koll på sin skoldag, vet mycket mer och lär sig enklare. Tholander

(2005:9) menar att tidigare forskning och undersökningar visar att elever vill ha inflytande. Följden av ett ökat elevinflytande enligt tidigare forskning blir en bättre trivsel och en ökad meningsfullhet för eleverna i skolan. Elevernas intresse, motivation och lust att lära ökar i takt med att de får vara med och påverka sin skolgång (Selberg, 1999:42,48). Att eleverna i vår undersökning anser att det blir roligare i skolan är en faktor som påverkar eleverna positivt här och nu och är alltså inte bara en faktor som får en positiv verkan på elevernas framtid. Om eleverna trivs och mår bra i skolan tror vi att detta även avspeglar sig positivt i deras liv utanför skolan.

Enkäten visade att eleverna i årskurs 4 var de som upplevde att de hade mest inflytande över sin skolgång, alltså mycket inflytande, medan årskurs 5 och 6 hade högst svarsfrekvens på att de hade lite grand inflytande. Om dessa svar jämförs med svaren från gruppintervjuerna skiljer sig dessa en del åt. I gruppintervjun uttryckte de intervjuade eleverna i årskurs 6 att de faktiskt hade rätt så mycket inflytande när de fick tänka efter och när de diskuterade med varandra. Vilken bild som bäst representerar verkligheten är svårt att bedöma, men som de själva sa så kanske de inte hade hunnit fundera ordentligt kring vilket inflytande de faktiskt har när de besvarade enkäten. En annan faktor att fundera kring är att det vid intervjuerna bara var fem elever som uttryckte sina åsikter jämfört med de tretton elever som besvarade enkäten. På enkäten var det sex elever som svarade antingen att de hade mycket inflytande eller att de helt och hållet hade inflytande, de fem elever som deltog vid intervjun kan ju vara bland dem sex eleverna.

Slutsats och diskussion

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur elever på mellanstadiet tänker kring elevinflytande och hur elevernas tankar kan hjälpa lärare att förstå och få en inblick i hur elevernas tankar kring begreppet ser ut. Hur elever ser på elevinflytande som begrepp har varit svårt att undersöka då eleverna saknade förförståelse för begreppet. Däremot framgick av resultatet att eleverna ansåg det vara av vikt för dem att ha inflytande över sin skolgång. Anledningen till att eleverna ansåg det vara viktigt för dem med inflytande var att det då blev roligare att komma till skolan och att det påverkade deras inläring positivt. Att det blir roligare för eleverna att komma till skolan är även en faktor som påverkar eleverna här och nu. För eleverna var det viktigt att ha inflytande över allt som rör deras skolgång, från raster till skolmat och undervisning. Det fanns alltså inget specifikt område som eleverna uttryckte var extra viktigt för dem att ha inflytande över än något annat. Eleverna hade inte heller några generella åsikter kring vad de inte ville vara med och påverka och ha inflytande över i skolan.

Eleverna i undersökningen ser på elevinflytande som viktigt då det positivt påverkar deras inläring. Detta stämmer bra överens med den tidigare forskning och de teorier som presenterats. Eleverna på den undersökta skolan var alltså medvetna om vad inflytande kunde göra för deras utveckling i skolan. Hur mycket inflytande eleverna ansåg att de hade i verkligheten skiljde sig lite åt mellan de olika årskurserna. Enkäten visade att störst del av eleverna i årskurs 4 ansåg att de hade mycket inflytande över sin skolgång. Av eleverna i årskurs 5 och 6 ansåg störst del att de hade lite grand inflytande över sin skolgång. Däremot framkom det i intervjun att eleverna i årskurs 6 själva ansåg att de hade mer inflytande, när de fick tänka efter lite och diskutera med varandra, än vad de från början trodde. I intervjuerna framkom att eleverna i årskurs 4 och 5 ville ha mer inflytande och då främst över rasterna, skolgården och idrotten.

I undersökningen har vi funnit ett tydligt samband mellan elevinflytande och intresse. Eleverna är själva medvetna om detta samband då de talar om hur ett ökat inflytande, d.v.s. att de får vara med och påverka och bestämma, påverkar deras inläring positivt genom att deras skolgång blir mer intressant och rolig. Genom att undervisningen och tiden på skolan blir mer intressant, meningsfull och rolig tror också eleverna att de lär sig bättre, snabbare och lättare. Detta är något som även styrks av all den tidigare forskning och de teorier som vi har tagit del

av. Ett samband mellan elevinflytande och makt har varit svårare att hitta i den empiri som vi har fått fram och sedan har använt oss av i vår studie. Eleverna pratar dock lite vagt om makt i form av bestämmanderätt, t.ex. att det är viktigt att ha inflytande för annars är det läraren som bestämmer allt och då tolkar vi det som att de menar att det är läraren som har makten. Samtidigt diskuterar eleverna hur de om de får för mycket makt kanske skulle komma att missbruka denna och välja den lätta vägen, t.ex. genom att välja att arbeta med ett ämne som de egentligen inte behöver. I den tidigare forskning och de teorier som vi har presenterat går det att finna ett samband mellan makt, intresse och elevinflytande. Om eleven har inflytande över sin skolgång har denne också makten att påverka sin skolsituation och utgår då ofta utifrån det egna intresset.

Eftersom det är lärarna och de andra vuxna i skolan som definierar begreppet och hur arbetet med elevinflytande ska se ut, är det också dem som har makten över inflytandet. Det är dem som beslutar om eleverna har tillräckligt med inflytande eller inte. För att förbättra elevernas inflytande måste lärarna vara villiga att dela med sig av sin makt och även arbeta för att eleverna ska vilja dela makten med dem. Resultatet av denna undersökning kan användas av lärarna för att få en bättre förståelse för vad elevinflytande är för eleverna och hur de vill att deras inflytande ska se ut. Lärarna tar del av elevernas egna åsikter och idéer för att skapa ett bättre arbete med elevinflytande där faktiskt eleverna själva står i fokus.

Kritisk granskning av tillvägagångssätt

Vi tyckte att vi var ute i väldigt god tid med undersökningen, det visade sig dock att allting tog längre tid än beräknat. Det tog längre tid att få kontakt med berörda lärare och att få bokad in ett tillfälle för utförandet av själva studien. Att få in samtycke från elevernas vårdnadshavare var också något som tog mycket tid innan studien kunde sätta igång. I efterhand har vi därför funderat på om det inte hade varit bättre om vi istället hade kunnat medverka på ett föräldramöte. Där hade vi kunnat presentera oss själva och undersökningen, dela ut breven om studien och samtidigt få samtycke eller inte från vårdnadshavarna. Vi hade därmed kunnat tjäna in tid och eventuellt höja antalet deltagande elever i enkäten. Vi har även funderat kring om vi borde ha kommit ut vid ett extra tillfälle för att göra enkäten med de elever som vid första tillfället inte hade lämnat in brevet om samtycke. Detta för att försöka

öka antalet deltagare i enkätundersökningen. När det gäller intervjuerna hade vi på förhand bestämt att fem elever från varje årskurs skulle lottas ut till gruppintervjun. I efterhand känner vi att vi hade kunnat lotta ut fem till i varje årskurs, eftersom intresset fanns, resultatet av studien hade i så fall kunnat bli mer gällande.

Mycket tid ägnades åt att formulera och konstruera enkäten för att den skulle bli så tydlig som möjligt för eleverna. När enkätstudien genomfördes visade det sig ändå att eleverna hade svårt att förstå frågorna och formuleringarna. Problemet som vi såg det var att eleverna saknade förförståelse för begreppet elevinflytande. Bland de ca 60 eleverna visade det sig att endast en elev hade en viss förståelse för begreppet. Själva enkätstudien inleddes därför med en kortare förklaring till begreppet, med betoning på kortare eftersom vi inte ville påverka eleverna. I efterhand insåg vi att enkäten var för svår för flertalet av eleverna eftersom de saknade förförståelse för begreppet elevinflytande. Svaren av enkäten hade kanske sett annorlunda ut om eleverna hade fått en bättre förståelse för begreppet elevinflytande innan enkäten delades ut.

Vidare forskning

Som vidare forskning hade det varit intressant att undersöka elevinflytande ur ett lärarperspektiv. Detta för att kunna se hur lärare tänker på och arbetar med elevinflytande och hur detta ser ut i jämförelse med elevernas tankar och upplevelser av ämnet. Ser t.ex. lärare och elevers upplevelser av elevinflytande likartade ut?

Referenser

Andersson, Bengt-Erik (2001). *Visionärerna*. Jönköping: Brain Books.

Aspán, Margareta (2005). *Att komma till sin rätt: barns och vuxnas perspektiv på ett skolprojekt för ökat elevinflytande*. Stockholm: Stockholms Universitet (licentiat avhandling).

Aston, Hermione J & Lambert, Nathan (2010). Young people's views about their involvement in decision-making. *Educational Psychology in Practice*: Vol. 26, No. 1, pp. 41-51. United Kingdom: Routledge Taylor & Francis.

Bell, Judith (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Carlström, Inge & Carlström Hagman, Lena-Pia (2006). *Metodik för utvecklingsarbete & utvärdering*. Lund: Studentlitteratur

Danell, Mats (red.) (1999). *Inflytandets villkor: en rapport om 41 skolors arbete med elevinflytande*. Stockholm: Statens skolverk

Deuchar, Ross (2009). Seen and heard, and then not heard: Scottish pupils' experience of democratic educational practice during the transition from primary to secondary school. *Oxford Review of Education*: Vol. 35, No. 1, pp. 23-40. Routledge Taylor & Francis.

Dewey, John (1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.

Dewey, John (2004[1916]). *Democracy and education*. Mineola, N.Y.: Dover Publications.

Dovermark, Marianne (2007). *Ansvar – hur lätt är det?: om ansvar, flexibilitet och valfrihet i en föränderlig skola*. Lund: Studentlitteratur

Ds 1995:5 (1995). *Där man inte har något inflytande finns inget personligt ansvar: en översyn av elev- och föräldrainflytandet i skolan*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritze

Eliasson, Annika (2006). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.

Ferm, Christer (1993). *Demokrati i praktiken: handbok för lärare om samverkan med elever och föräldrar*. Stockholm: Runa.

Fielding, Michael & Rudduck, Jean (2006). Student voice and the perils of popularity. *Educational Review*: Vol.58, No. 2, pp. 219-231. Routledge Taylor & Francis.

Forsberg, Eva (2000). *Elevinflytandets många ansikten*. Uppsala: Uppsala Universitet (diss).

Kamperin, RoseMarie (2005). *Försök att påverka – delrapport 1: en empirisk studie av ungdomars vilja och möjlighet att förändra: analys av tre påverkanssituationer i skolmiljö*. Göteborg: Inst. för pedagogik och didaktik, Göteborgs Univ.

Lindahl, Marita (2005). Children's right to democratic upbringing. *International Journal of Early Childhood*: Vol. 37, No. 3, pp. 33-47.

Lindgren, Anita (1995). *Utmaning: om elevinflytande i skolan*. Göteborg: Gothia.

Selberg, Gunvor (1999). *Elevinflytande i lärandet: en studie om vad som händer när elever har inflytande i sitt eget lärande och när elever har olika erfarenheter av sådant arbete*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet.

Skolverket (2009). *Attityder till skolan 2009: elevernas och lärarnas attityder till skolan*. Stockholm: Skolverket.

SOU 1996:22 (1996). *Inflytande på riktigt: om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar: delbetänkande*. Stockholm: Fritze.

SOU 1991:12 (1991). *Ungdom och makt. Om ungdomars delaktighet, inflytande och jämlikhet på 1990-talet: delbetänkande*. Stockholm: Allmänna förl.

Specht, Jacqueline A, King, Gillian A, Servais, Michelle, Kertoy Marilyn & Spencer, Terry (2011). School Roles: A Way to Investigate Participation. *Exceptionality Education International*: Vol. 21, No. 1, pp. 2-14.

Stokes, Tom, Sheridan, Breton & Baird, Dylan (2009). A Student's Guide to Taking Back the Classroom. *Encounter*: Vol.22, No. 3, pp. 31-36.

Svanberg, Gunilla (1984). *Medansvar i undervisningen: metoder för observation och kvalitativ analys*. Göteborg: Göteborgs Universitet (diss).

Tham, Amelie (1998). *Jag vill ha inflytande över allt: en bok om elevinflytande i skolan från Skolverket*. Stockholm: Statens Skolverk.

Tholander, Michael (2005). Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv. *Utbildning & Demokrati* 14 (3), 7-30.

Thomsson, Heléne (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotsky, Lev Semjonovitj; introduction by V. V. Davydov; translated by Robert Silverman (1997). *Educational psychology*. United States of America: CRC Press LLC.

Wetterström, Magnhild (1977). *Medinflytande i skolan: några berörda gruppers åsikter*. Lund: Lunds Universitet (diss).

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska referenser

FN:s barnrättskonvention (1989). Tillgänglig 2011-04-18. www.rb.se

Riksdagen (2010). *Skollagen (2010:800)*. Tillgänglig 2011-04-18.
<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800#K4>

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Lgr11*.
Tillgänglig 2011-04-07. <http://www.skolverket.se/sb/d/4166/a/23894>

Bilaga 1

Enkät *Elevinflytande*

1. Vilken klass går du i?

 4 5 6

2. a. Håller du med om att det är viktigt för dig att ha inflytande över din skolgång?

 inte alls lite grand mycket helt och hållet

b. Håller du med om att det är viktigt för dig att ha inflytande över innehållet på lektionerna?

 inte alls lite grand mycket helt och hållet

c. Håller du med om att det är viktigt för dig att ha inflytande över hur ni arbetar på lektionerna?

 inte alls lite grand mycket helt och hållet

d. Håller du med om att det är viktigt för dig att ha inflytande över gruppindelningar?

 inte alls lite grand mycket helt och hållet

3. Känner du att du som elev har inflytande över din skolgång?

inte alls lite grand mycket helt och hållet

4. Vad är viktigast för dig att ha inflytande över i skolan?

5. Finns det några andra saker som du vill ha inflytande över i skolan?

6. Finns det något som du inte vill ha inflytande över i skolan?

ja nej

Om du svarat ja, ge exempel på vad:

Tack för att du ville medverka 😊
Charlotte & Ellinor

Bilaga 2

